

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om förenhetligande av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att strafflagen ändras så att man förenhetligar strafflagens bestämmelser om organiserade kriminella sammanslutningar. Det föreslås att definitionen av organiserad kriminell sammanslutning i straffbestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet överförs till den bestämmelse i strafflagen som gäller straffskärpningsgrunderna. I de övriga bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar hänvisas det till den bestämmelsen. Till följd av detta avses med en organiserad kriminell sammanslutning i alla de bestämmelser i strafflagen som gäller organiserade kriminella sammanslutningar en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i den definitionsbestämmelsen. Dessutom anges i de enskilda bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar de

närmare kriterierna för att tillämpa de bestämmelserna.

I bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar är det fråga om att begå brott som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Man använder således inte längre det uttryck som i dag finns i en del bestämmelser, att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av en kriminell grupp. Dessutom har det gjorts en del ändringar i bestämmelserna främst i syfte att förenhetliga dem.

Vid förenhetligandet av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar har man inte strävat efter att ändra det straffbara området eller straffens stränghet. När begreppen förenhetligas innebär detta dock på vissa punkter små ändringar i bestämmelsernas tillämpningsområden. Förenhetligandet av regleringen effektiviserar bekämpningen av organiserad brottslighet.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING	3
2 NULÄGE	3
2.1 Lagstiftning och praxis	3
2.1.1 Straffskärpningsgrunden	3
2.1.2 Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet	4
2.1.3 Grovt främjande av narkotikabrott	6
2.1.4 Kvalifikationsgrunder	6
2.1.5 Rättspraxis	11
2.1.6 Reglering som tangerar organiserade kriminella sammanslutningar	14
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU	15
2.3 Bedömning av nuläget	18
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	26
3.1 Målsättning	26
3.2 Alternativ	26
3.3 De viktigaste förslagen	26
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	27
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	27
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	28
DETALJMOTIVERING	29
1 LAGFÖRSLAG	29
1.1 Strafflagen	29
6 kap. Om bestämmande av straff	29
17 kap. Om brott mot allmän ordning	33
25 kap. Om brott mot friheten	39
35 kap. Om skadegörelse	39
38 kap. Om informations- och kommunikationsbrott	39
44 kap. Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet	40
46 kap. Brotts som har samband med införsel och utförsel	41
50 kap. Om narkotikabrott	41
50 a kap. Om alkoholbrott	42
2 IKRAFTTRÄDANDE	43
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	43
LAGFÖRSLAG	45
Lag om ändring av strafflagen	45
BILAGA	49
PARALLELLTEXT	49
Lag om ändring av strafflagen	49

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

I strafflagen (39/1889) ingår i huvuddrag tre olika slags bestämmelser om organiserad brottslighet. I 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen finns för det första som en allmän straffskärpningsgrund att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av en grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott. För det andra finns det i strafflagens 17 kap. 1 a § ett särskilt rekvisit om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I 50 kap. 4 a § i strafflagen finns det dessutom en bestämmelse om grovt främjande av narkotikabrott, enligt vilken det är en förutsättning för att paragrafen ska bli tillämplig att gärningsmannen verkar som medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning. Den tredje helheten är de kvalifikationsgrunder i rekvisiten för de grova gärningsformerna av vissa brott som gäller att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I fråga om kvalifikationsgrunderna har man följt två grundmodeller. I en del av kvalifikationsgrunderna förutsätts det att brottet begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I en del andra kvalifikationsgrunder förutsätts för sin del att gärningsmannen verkar som medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå brottet i fråga i stor omfattning.

Av de bestämmelser om organiserad brottslighet som nämns ovan är en del inhemska, medan andra å sin sida grundar sig på internationella förpliktelser eller EU-förpliktelser. Bestämmelserna har tagits in i strafflagen under de senaste knappa fyrtio åren i olika regleringssammanhang. I den verksamhet som bedrivs av de organiserade kriminella sammanslutningarna handlar det om ett slags organisationsbrottslighet.

Det finns relativt litet rättspraxis som preciserar innehållet i bestämmelserna. Skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § i strafflagen är den bestämmelse som har tillämpats mest. Många

av kvalifikationsgrunderna har tillämpats rätt sällan. Under de drygt tio år som strafflagens 17 kap. 1 a § har varit i kraft torde det ha meddelats endast en dom om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet på basis av paragrafen.

I statsrådets principbeslut av den 7 mars 2013 om en strategi för bekämpning av organiserad brottslighet förutsätts det bl.a. som en åtgärd att man förenhetligar den straffrättsliga begreppsapparaten om organiserad brottslighet. Enligt principbeslutet bedömer man i detta arbete behoven av att ändra 17 kap. 1 a § i strafflagen utifrån såväl nationella som internationella synpunkter och behovet av att förenhetliga definitioner och kvalifikationsgrunder som gäller deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet även i övrigt samt ser till att myndigheterna har en enhetlig uppfattning om definitionen av organiserad brottslighet.

Denna proposition innehåller ett förslag till förenhetligande av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar. Förenhetligandet av regleringen effektiviserar för sin del bekämpningen av organiserad brottslighet.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Straffskärpningsgrunden

Enligt 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen är det en straffskärpningsgrund att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av en grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott. Bestämmelsen i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen är en nationell bestämmelse som gäller det s.k. ligakriteriet, som ursprungligen kom in i strafflagen 1976 då 6 kap. om straffmätning togs in i lagen. Sin nuvarande form fick punkten vid den reform som gällde straffrättens allmänna läror och bestämmande av straff, som en del av totalreformen av strafflagen (lag 515/2003). Bestämmelsen har en straffskärpande verkan vid bestämmandet av straff,

inom ramen för den föreskrivna straffskalan för brottet. Grunden har betydelse såväl vid valet av straffart som vid straffmätningen.

I den regeringsproposition som gällde skärpningsgrunden (RP 44/2002 rd s. 194) konstateras det att för att skärpningsgrunden ska kunna tillämpas förutsätts för det första att det är frågan om en organiserad grupp. Organisationen ska vara så pass sammansvetsad att man kan sluta sig till subordinationsförhållanden och en differentierad arbetsfördelning. Som exempel kan nämnas en narkotikaliga, där en person finansierar och leder verksamheten, en annan importerar narkotikan, en tredje är grossist och de övriga distribuerar narkotikan i minuthandeln. Ekonomisk brottslighet och penningtvätt, människohandel och i allmänhet gränsöverskridande former av internationell brottslighet är typexempel på situationer där grunden blir tillämplig. Ett ungdomsgång som snattar och vandaliserar omfattas däremot inte av skärpningsgrunden, eftersom gänget inte har vare sig någon differentierad arbetsfördelning eller några särskilda subordinationsförhållanden (RP 125/1975 II rd).

2.1.2 Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet

I bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i 17 kap. 1 a § 1 mom. i strafflagen sägs det att den som 1) genom att grunda eller bygga upp en organiserad kriminell sammanslutning eller genom att värva eller försöka värva medlemmar till sammanslutningen, 2) genom att utrusta eller försöka utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med explosiva varor, vapen, skjutförnödenheter eller ämnen eller förnödenheter som är avsedda för tillverkning av sådana eller med andra farliga föremål eller ämnen, 3) genom att ordna eller försöka ordna utbildning för en organiserad kriminell sammanslutning eller ge en organiserad kriminell sammanslutning utbildning för brottslig verksamhet, 4) genom att för en organiserad kriminell sammanslutning skaffa eller försöka skaffa eller genom att till en organiserad kriminell sammanslutning överlåta lokaler eller andra utrymmen som den behöver eller fordon eller andra hjälpmedel av

synnerlig vikt för sammanslutningens verksamhet, 5) genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera den brottsliga verksamheten i en organiserad kriminell sammanslutning, 6) genom att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller genom att ge ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens verksamhet, eller 7) genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något annat väsentligt sätt, deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller ett eller flera brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §, och om ett sådant brott eller ett straffbart försök till ett sådant brott begås, ska för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt paragrafens 2 mom. gäller vad som i 1 mom. 6 punkten föreskrivs om juridisk rådgivning inte uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet. I paragrafens 3 mom. sägs det att vad som föreskrivs i 1 mom. inte tillämpas om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag.

Enligt 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen avses med organiserad kriminell sammanslutning en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i 1 mom.

Rekvisitet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i 17 kap. 1 a § i strafflagen togs ursprungligen in i strafflagen 2003 (lag 142/2003) vid genomförandet av den gemensamma åtgärd 98/733/RIF om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott som Europeiska unionens råd antog i december 1998 (nedan den gemensamma åtgärden). Efter det har en ny 7 punkt tagits in i paragrafens 1 mom. och övergrepp i rättssak enligt 15 kap. 9 § i strafflagen fogats till de brott som verksamheten syftar till och som förutsätts i 1 mom.

Genom tilläggen (lag 1372/2003) uppfylldes förpliktelseerna i Förenta Nationernas konvention från 2000 mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (nedan Palermokonventionen). Däremot ansågs inte rådets rambeslut 2008/841/RIF om kampen mot organiserad brottslighet (nedan rambeslutet), som ersatte den gemensamma åtgärden, kräva ändringar i lagstiftningen.

Ursprungligen föreslogs det i regeringens proposition att deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skulle kriminaliseras så att det skulle ha varit straffbart att aktivt delta i sådan av en kriminell organisation bedriven verksamhet vars syfte var att begå brott för vilka det föreskrivna maximistraffet var fängelse i minst fyra år eller brott som avsågs i strafflagens dåvarande 11 kap. 8 § (hets mot folkgrupp), om ett sådant brott de facto begicks. Som straff föreslogs i regeringens proposition böter eller fängelse i högst ett år (RP 183/1999 rd). Efter att grundlagsutskottet sagt att det anser att formuleringen bör ses över, eftersom straffbestämmelser bör ha ett innehåll som gör det möjligt att förutsäga konsekvenserna (GrUU 10/2000 rd) och förvaltningsutskottet fast sig vid att propositionen var diffus när det gällde rekvisiten för det deltagande i en kriminell organisations verksamhet som föreslogs bli straffbart (FvUU 18/2000 rd), föreslog lagutskottet i sitt betänkande omfattande ändringar i rekvisitet.

Lagutskottet föreslog att rekvisitet skulle preciseras noggrannare, med en uttömmande förteckning över gärningssätten, och förslaget godkändes senare av riksdagen. Utskottet använde i sitt förslag de gärningssätt som nämndes som exempel i motiveringen till propositionen och stödde sig dessutom på det förslag om terroristbrott som då var aktuellt. Utskottet ansåg att den verksamhet som kommer fram i de specificerade gärningssätten och som således är straffbar alltid är aktiv. Förutom att ange gärningssätten föreslog utskottet bl.a. att maximistraffet skulle höjas från ett till två års fängelse och att man skulle ta in nya 2 och 3 mom., som begränsar straffansvaret. Med hänvisning till Palermokonventionen föreslog lagutskottet också att definitionen av organiserad kriminell sammanslutning i rekvisitet skulle ändras men

ansåg dock att ändringens betydelse främst var terminologisk (LaUB 26/2002 rd).

Enligt regeringens proposition är deltagande i en organisations verksamhet för det första alltid ett steg längre från själva brottet än medhjälp. Deltagandet ska vara aktivt på så sätt att det omfattar konkreta gärningar. Deltagandet ska ha en klar anknytning till organisationens brottsliga syften. Minimikravet när det gäller organiseringen är att organisationen har någon form av hierarki, att den har en klar ledning och att ledningen har rätt att befalla över dem som befinner sig lägre ner i organisationen. Att organisationen är organiserad innebär också att den har arbetsfördelning. På grund av samförståndskravet betraktas inte en sammanslutning av personer som visserligen begår brott var för sig men utan att vara medvetna om varandras gärningar som en kriminell organisation (RP 183/1999 rd).

I artikel 2.1 i den gemensamma åtgärden definieras hurdant deltagande i en kriminell organisations verksamhet som ska vara straffbart i medlemsstaterna. Bestämmelsen innehåller två alternativa gärningsbeskrivningar (led a och b), varav antingen den ena eller båda ska utgöra brott i medlemsstaterna. I Finland valde man enbart led a, enligt vars första strecksats straffbarheten ska gälla det handlande varigenom den person som avsiktligt och med kännedom om antingen organisationens syfte och allmänt kriminella aktiviteter eller organisationens avsikt att begå brotten ifråga, aktivt deltar i en kriminell organisations aktiviteter som avses i artikel 1, även om den personen inte deltar i det egentliga utförandet av brotten i fråga och, med förbehåll för allmänna principer i den berörda medlemsstatens straffrätt, även om brotten i fråga inte begås. I regeringens proposition ansågs det att bestraffande av deltagande trots att ingen huvudgärning begås skulle strida mot de allmänna principerna i den finska straffrätten (RP 183/1999 rd).

På basis av Palermokonventionen ansågs det i fråga om 17 kap. 1 a § i strafflagen räcka att man fogade en ny och mer öppen 7 punkt till gärningssätten i 1 mom. och att man tog med övergrepp i rättssak som ett brott som verksamheten syftar till och som möjliggör en tillämpning av bestämmelsen. I

förarbetena till lagen ansågs det att de gärningssätt som redan fanns uppräknade i paragrafen skulle kvarstå som exempel på deltagande före den nya 7 punkten, så att straffbestämmelsen uppfyller det krav på exakthet som följer av den straffrättsliga legalitetsprincipen (RP 32/2003 rd s. 13).

Det rambeslut som ersatte den gemensamma åtgärden medförde inga lagändringar i Finland. Definitionen av organiserade kriminella sammanslutningar i rambeslutet motsvarar i hög grad definitionen i Palermokonventionen. Likaså motsvarar båda definitionerna i stor utsträckning definitionen i den gemensamma åtgärden, men de är något mer detaljerade än den. Betydelsen av definitionen i rambeslutet accentueras dessutom av att den norm i den nationella lagstiftningen som omfattas av rambeslutet enligt EG-domstolens (den nuvarande EU-domstolens) rättspraxis ska tolkas i enlighet med rambeslutet.

2.1.3 Grovt främjande av narkotikabrott

I 50 kap. 4 a § 1 mom. i strafflagen sägs det att om gärningsmannen vid främjande av narkotikabrott verkar som medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning och 1) det redskap, tillbehör eller ämne som är föremål för brott är avsett för tillverkning, odling, import eller export av synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika, eller 2) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas genom främjande av narkotikabrott eller genom det brott som främjas, och främjandet av narkotikabrott även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt främjande av narkotikabrott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Grovt främjande av narkotikabrott enligt 50 kap. 4 a § i strafflagen är i denna bedömning ett såtillvida avvikande rekvisit för en grov gärningsform att det kriterium som gäller organiserade kriminella sammanslutningar är en grundförutsättning för att rekvisitet alls ska uppfyllas. Bestämmelsen togs in i strafflagen 2006 (lag 928/2006) vid det nationella genomförandet av rådets rambeslut 2004/757/RIF om minimibestämmelser för

brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel (antaget den 25 oktober 2004, nedan narkotikarambeslutet). Enligt artikel 2.1 d i det rambeslutet ska varje medlemsstat vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att handlingar beläggs med straff när de begås uppsåtligen och orättmätigt och inbegriper tillverkning, transport eller distribution av prekursorer, där den som ägnar sig åt detta är medveten om att prekursorerna ska användas i eller för olaglig framställning eller tillverkning av narkotika. Vidare åläggs medlemsstaterna i artikel 4.4 i narkotikarambeslutet att säkerställa att de brott som avses i artikel 2.1 d i rambeslutet beläggs med straffrättsliga påföljder med ett maximalt frihetsstraff på minst fem till tio år, när brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i den gemensamma åtgärden och prekursorerna är avsedda att användas i eller för framställning eller tillverkning av narkotika under sådana omständigheter som avses i punkt 2 a eller b. I de punkterna är det för sin del fråga om att brottet avser stor mängd narkotika eller narkotika av typer som är de mest hälsovådliga, eller har förorsakat betydande skador på många människors hälsa.

I narkotikarambeslutet hänvisas i fråga om definitionen av organiserad kriminell sammanslutning till definitionen i den gemensamma åtgärden. Enligt förarbetena finns det – såsom sägs nedan i samband med behandlingen av grovt narkotikabrott – dock inte något hinder för att förutsätta att den kriminella sammanslutning som avses i kvalifikationsgrunden har organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning (RP 53/2006 rd).

2.1.4 Kvalifikationsgrunder

Kvalifikationsgrunderna är indelade enligt två olika grundlösningar, såsom sägs ovan. Enligt 17 kap. 8 a och 18 a §, 25 kap. 3 a §, 35 kap. 2 §, 38 kap. 8 a § och 46 kap. 8 § i strafflagen uppfylls kvalifikationsgrunden, om brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Som definition av organiserad kriminell sammanslutning används således i de

bestämmelserna definitionen i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen. I 44 kap. 7 §, 50 kap. 2 § och 50 a kap. 2 § i strafflagen krävs det för sin del för att kvalifikationsgrunden ska uppfyllas att gärningsmannen är medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå brotten i fråga i stor omfattning. Organiserad grupp definieras inte närmare i dessa bestämmelser. Rekvisitet används även i strafflagens 50 kap. 4 a § om grovt främjande av narkotikabrott, som behandlas ovan.

Grovt ordnande av olaglig inresa

I 17 kap. 8 a § 2 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet har begåtts som ett led i en i kapitlets 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffskalan för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Bestämmelsen om grovt ordnande av olaglig inresa togs in i strafflagen genom lagen 650/2004. Det blev behövligt att stifta en grov gärningsform av ordnande av olaglig inresa i och med rådets rambeslut 2002/946/RIF om förstärkning av den straffrättsliga ramen för att förhindra hjälp till olaglig inresa, transitering och vistelse (antaget den 28 november 2002), eftersom medlemsstaterna i artikel 1.3 i det rambeslutet åläggs att se till att det betraktas som en försvårade omständighet att brottet har begåtts som ett led i en kriminell organisations verksamhet sådan den definieras i rambeslutet. Betydelsen av försvårade omständigheter framgår av att överträdelser som anges i den punkten i rambeslutet, och som således har begåtts under försvårade omständigheter, enligt den ska medföra frihetsstraff med en högsta straffsats som inte får understiga åtta år i medlemsstaterna. I punkt 4 i samma artikel föreskrivs det dock att om det är nödvändigt för att bevara enhetligheten i det nationella påföljdssystemet, ska dessa gärningar medföra frihetsstraff med en högsta straffsats på endast sex år. I Finland ansåg man också att enhetligheten i det nationella påföljdssystemet förutsätter en högsta straffsats på sex års fängelse (RP 34/2004 rd s. 73).

Den grund i rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa som gäller organiserade kriminella sammanslutningar har således fått

en del av sitt innehåll från den gemensamma åtgärden, som alltså numera har ersatts av rambeslutet 2008/841/RIF, som på det sätt som konstateras ovan inte ansågs kräva nationella lagändringsåtgärder.

Grov spridning av barnpornografisk bild

I 17 kap. 18 a § 1 mom. 4 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet har begåtts som ett led i en i kapitlets 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffskalan för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Även bestämmelsen om grov spridning av barnpornografisk bild togs in i strafflagen genom lagen 650/2004. Det blev behövligt att stifta den grova gärningsformen i och med rådets rambeslut 2004/68/RIF om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (antaget den 22 december 2003), som förutsatte att ett fängelsestraff på minst fem till tio år kan dömas ut för spridning av barnpornografi. Enligt artikel 5.2 b ska ett sådant fängelsestraff kunna bestämmas för de brott som anges närmare i rambeslutet åtminstone i de fall där det vid brottet föreligger åtminstone en försvårade omständighet. Som en sådan omständighet nämns i rambeslutet att brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i den gemensamma åtgärden.

Grov människohandel

I 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffskalan för brottet är fängelse i minst två och högst tio år.

Även bestämmelsen om grov människohandel togs in i strafflagen genom lagen 650/2004. För den grova människohandeln del var det dels tilläggsprotokollet till Palermokonventionen om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, dels rådets rambeslut 2002/629/RIF om bekämpande av

människohandel (antaget den 19 juli 2002) som förpliktade till regleringen. Av dessa är uttryckligen rambeslutet av betydelse med tanke på den kvalifikationsgrund som nu behandlas. Enligt artikel 3.2 d i rambeslutet ska ett brott kunna bestraffas med ett maximistraff på minst åtta års fängelse, om brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt den gemensamma åtgärden.

Grov skadegörelse

I 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att skadegörelse enligt 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffskalan för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Den kvalifikationsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar togs in i rekvisitet för grov skadegörelse när man gjorde de lagändringar som rådets rambeslut 2005/222/RIF om angrepp mot informationssystem (antaget den 24 februari 2005) förutsatte. Enligt artikel 7 i rambeslutet ska vissa brott som avses i rambeslutet vara belagda med straffrättsliga påföljder som innebär ett maximistraff på minst två till fem års fängelse, när de begås inom ramen för en sådan kriminell organisation som avses i den gemensamma åtgärden. Skrivningen i artikeln verkar således skilja sig något från kraven som gäller kriminella organisationer i de rambeslut som behandlas ovan. Det finns dock inte några skillnader mellan de engelskspråkiga versionerna av rambesluten, och skillnaden kan inte anses vara relevant.

I regeringens proposition föreslogs det att kravet skulle uppfyllas genom att höja maximistraffet för grundformen av skadegörelse från ett till två års fängelse (RP 153/2006 rd).

På förslag av lagutskottet uppfylldes förpliktelsen i rambeslutet dock, i stället för genom att höja straffskalan för grundformen av skadegörelse, genom att man tog in en ny kvalifikationsgrund i rekvisitet för grov skadegörelse (LaUB 23/2006 rd).

Grovt dataintrång

I 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att dataintrånget görs som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst två år.

Bestämmelsen om grovt dataintrång togs in i strafflagen 2007 genom lagen 540/2007 i samma sammanhang som rekvisitet för grov skadegörelse, som behandlas ovan, ändrades. Grunden även för denna ändring var att uppfylla kraven i det ovan nämnda rambeslutet om angrepp mot informationssystem. Genom bestämmelsen ändrades den gällande lagstiftningen i Finland när det gäller dataintrång så att den uppfyller kraven om den lägsta nivån på maximistraffet i artikel 7 i det rambeslutet.

I förarbetena hänvisas det, liksom i förarbetena till de övriga kvalifikationsgrunder som behandlas ovan, till definitionen av organiserad kriminell sammanslutning i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen. En skillnad jämfört med det som sägs i de förarbeten som behandlas ovan är emellertid att det i regeringens proposition när det gäller grovt dataintrång dessutom förutsätts att dataintrång ska höra till sammanslutningens typiska verksamhet för att kvalifikationsgrunden om organiserad kriminell sammanslutning ska kunna tillämpas (RP 153/2006 rd). Grovt dataintrång verkar således till dessa delar innehålla ett likartat tillämpningskriterium som t.ex. grovt narkotikabrott, som behandlas nedan. Lagutskottet konstaterar i sitt betänkande att maximistraffet för dataintrång är fängelse i ett år och t.o.m. för grovt intrång bara i två år och då uppfyller en sammanslutning som organiserat sig enbart för att begå dataintrångsbrott inte definitionen av en organiserad kriminell sammanslutning i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen. Utskottet preciserar dock att straffskärpningsgrunden däremot kan bli tillämplig t.ex. när dataintrång har gjorts inom ramen för en sådan kriminell sammanslutning som har organiserat sig för att också begå allvarliga brott mot informationssystem som ger ett maximistraff på fängelse i minst fyra år enligt definitionsbestämmelsen. Exempelvis skadegörelse som

orsakar synnerligen stor ekonomisk skada är ett sådant brott (LaUB 23/2006 rd).

Grovt dopningsbrott

Enligt 44 kap. 7 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden vid dopningsbrott att gärningsmannen är medlem i en grupp som särskilt organiserats för begående av sådana brott i stor skala. Straffskalan är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Rekvisitet för grovt dopningsbrott togs in i strafflagen 2002, då man ersatte strafflagens tidigare 44 kap. med ett nytt 44 kap. om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet (lag 400/2002). Bestämmelsen grundade sig inte på internationella förpliktelser eller EU-förpliktelser, utan utgångspunkterna för propositionen var nationella.

I motiveringen till propositionen konstateras det att på samma sätt som i fråga om narkotikabrotten förutsätts det att gruppen har en specificerad arbetsfördelning och att gärningsmannen är medveten om sin andel i organisationen för att rekvisitet ska uppfyllas. Verksamheten ska vara planmässig och ha organiserats väl på förhand. Däremot behöver gärningsmannens andel i den organiserade verksamheten inte nödvändigtvis vara grov för att rekvisitet ska kunna tillämpas. Syftet med verksamheten ska vara att begå dopningsbrott i stor skala. För att rekvisitet ska uppfyllas krävs det dock inte att verksamheten även har bedrivits i stor skala. Å andra sidan är det inte nödvändigtvis fråga om grovt dopningsbrott trots att flera personer planerar och begår brottet tillsammans. Om t.ex. några personer går samman för att i ett enstaka fall föra in ett litet parti dopningsmedel är det inte fråga om en grov gärning (RP 17/2001 rd).

Grovt tullredovisningsbrott

I 46 kap. 8 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller yrkesmässigt. Straffskalan för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst tre år.

Tullredovisningsbrott och den grova gärningsformen av brottet kriminaliserades utifrån nationella utgångspunkter genom en lag som trädde i kraft i oktober 2009 (lag 425/2009). I avvikelse från de övriga kvalifikationsgrunderna som gäller organiserade kriminella sammanslutningar uppfylls denna punkt i rekvisitet för grovt tullredovisningsbrott också när brottet begås yrkesmässigt. (RP 197/2008 rd).

Grovt narkotikabrott

Enligt 50 kap. 2 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden vid narkotikabrott att gärningsmannen är medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning. Straffskalan för brottet är fängelse i mellan ett och tio år.

Den kvalifikationsgrund för grovt narkotikabrott som gäller organiserade kriminella sammanslutningar var den första kvalifikationsgrunden som gällde organiserade kriminella sammanslutningar. Grunden togs in i rekvisitet för grovt narkotikabrott i strafflagen redan 1993 (lag 1304/1993). Bakgrunden till detta var Förenta Nationernas i Wien 1988 ingångna konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen, enligt vars artikel 3.5 a parterna ska säkerställa att deras domstolar och andra behöriga myndigheter med domsrätt kan beakta sådana faktiska omständigheter som gör brott enligt artikel 3.1 i konventionen särskilt allvarliga, såsom att en organiserad brottslig grupp som gärningsmannen tillhör är inblandad i brottet. I konventionen definieras inte organiserad brottslig grupp.

Enligt förarbetena kan t.ex. en kurir som för in i landet en i sig liten mängd narkotika göra sig skyldig till grovt narkotikabrott på basis av kvalifikationsgrunden i fråga. Enbart samarbete för att anskaffa narkotika är ännu inte organiserat enligt punkten. I förarbetena konstateras det att särskilt i ett land som Finland, där det inte förekommer öppen gatuhandel med narkotika, utan narkotikan i allmänhet förmedlas inom små grupper i vilka det råder konfidentiella förhållanden, är det rentav en regel att det förekommer samarbete inom grupperna. I de s.k. stora narkotikahärvorna där narkotikans väg till brukar-

na har klarlagts, ser det i efterhand ut som om verksamheten hade varit organiserad så att en fungerar som importör medan andra förmedlar narkotikapartierna till brukarna. Enligt förarbetena betraktas detta dock inte som deltagande i en organiserad grupp enligt punkten, om inte arbetsfördelningen särskilt har planerats med tanke på narkotikabrott i stor skala. Med andra ord förutsätter bestämmelsen att gärningsmännen på förhand har organiserat sig som en grupp med en i viss mån specificerad arbetsfördelning och med en plan för brottslig verksamhet i stor skala. För att kvalifikationsgrunden ska kunna tillämpas måste gärningsmannen dessutom enligt förarbetena ha varit medveten om att hans eller hennes andel innebär deltagande i en sådan grupps verksamhet. Den egna andelen behöver dock inte i sig i övrigt uppfylla de kriterier som i typfallet krävs i fråga om ett grovt narkotikabrott och gruppens verksamhet behöver inte ha uppnått stor skala. Det räcker att verksamheten har organiserats med tanke på narkotikabrott i vidsträckt omfattning (RP 180/1992 rd). För att den grova gärningsformen ska bli tillämplig krävs det givetvis i fråga om detta liksom andra rekvisit dock alltid att kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet är uppfyllt.

När man senare genomförde narkotikarambeslutet nationellt, behandlades även rekvisitet för narkotikabrott på ett beaktansvärt sätt. I förarbetena i fråga behandlade man nämligen ingående frågan om narkotikarambeslutet förutsätter att ett narkotikabrott ska bedömas som grovt också i ett sådant fall när det har begåtts t.ex. inom ramen för en kriminell sammanslutning som organiserats för att begå huvudsakligen ekonomiska eller politiska brott. I förarbetena konstateras det att rambeslutet inte innehåller några bestämmelser om av vilket slag eller hur allvarligt ett enskilt narkotikabrott som har begåtts av en gärningsman som verkar som medlem i en kriminell sammanslutning ska vara för att brottet ska betraktas som grovt. Om definitionen av kriminell organisation skulle vara mycket vid, kunde det t.ex. hända att även ett ringa narkotikabrott som begåtts av en medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats för att begå grova stöldbrott skulle

bedömas som grovt narkotikabrott enbart på basis av att personen i fråga är medlem i sammanslutningen. I sådana fall kunde tillämpningen av kvalifikationsgrunden i Finland begränsas genom det krav på att gärningen ska vara grov även bedömd som en helhet som finns i strafflagen, så att bestämmelsen om grovt narkotikabrott inte ska tillämpas om detta står i disproportion till narkotikabrottet och omständigheterna vid brottets begående. Enligt förarbetena förutsätts det inte alltid en sådan helhetsbedömning i de övriga medlemsstaterna. För att slutresultatet inte ska vara oskäligt kan bestämmelsen i narkotikarambeslutet således tolkas så att endast medlemskap i en sådan kriminell sammanslutning som har organiserats uttryckligen för att begå narkotikabrott medför ett strängare straff, trots att organisationen i fråga givetvis också kan bedriva annan sådan kriminell verksamhet som avses i definitionen (RP 53/2006 rd).

Vidare sägs det i förarbetena att i definitionen i den gemensamma åtgärden, som det således hänvisas till i narkotikarambeslutet i fråga om definitionen av kriminell organisation, nämns däremot inte såsom i 50 kap. 2 § 3 punkten i strafflagen att verksamheten ska ske i stor omfattning. I definitionen i den gemensamma åtgärden förutsätts det dock en viss varaktighet av den kriminella organisationens verksamhet, och enligt förarbetena är syftet med detta att enstaka sporadiska brott ska kunna uteslutas från definitionen av kriminell organisation. Enligt förarbetena står det kriterium i bestämmelsen om grovt narkotikabrott enligt vilket verksamheten ska vara omfattande således inte i strid med definitionen i den gemensamma åtgärden. Enligt förarbetena har man också i Sverige vid det nationella genomförandet av skyldigheten i fråga i narkotikarambeslutet ansett att den kvalifikationsgrund i den nuvarande lagen som gäller grovt narkotikabrott och som förutsätter att verksamheten är omfattande eller yrkesmässig räcker för att uppfylla kraven i rambeslutet till dessa delar. Dessutom konstateras det i förarbetena att den gällande kvalifikationsgrunden för grovt narkotikabrott också har fått ett vedertaget innehåll i rättspraxis, vilket är ytterligare en anledning att inte ändra dess ordalydelse. På dessa

grunder ansåg man också i förarbetena att artikel 3.3 i rambeslutet således inte förutsätter ändringar i den gällande bestämmelsen om grovt narkotikabrott (RP 53/2006 rd).

Grovt alkoholbrott

Enligt 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden vid alkoholbrott att gärningsmannen är medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning. Straffskalan för brottet är fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Rekvisitet för grovt alkoholbrott togs in i strafflagen 2009 (lag 641/2009) när bestämmelserna om alkoholbrott reviderades. Inga internationella förpliktelser låg bakom reformen, utan grunderna för den var nationella. Enligt förarbetena avses med en grupp som särskilt organiserats för att begå sådana brott i stor skala detsamma som i 3 punkten i strafflagens 50 kap. 2 §, som gäller grovt narkotikabrott. Med andra ord förutsätter bestämmelsen, på samma sätt som när det gäller grovt narkotikabrott, att gärningsmännen på förhand har organiserat sig som en grupp med en i viss mån specificerad arbetsfördelning och med en plan för brottslig verksamhet i stor skala (RP 84/2008 rd).

Vidare konstateras det i förarbetena att den organiserade verksamheten i allmänhet är sådan att även de kriterier som avses i 1 och 2 punkten är uppfyllda samtidigt. Enligt förarbetena behöver dock endast kvalifikationsgrunden enligt 3 punkten uppfyllas för gärningsmannens del, utöver det kriterium som gäller helhetsbedömningen. Om t.ex. en person upprepade gånger lagligen för in alkoholdrycker till landet och enligt en på förhand uppgjord plan överlåter dryckerna till en kriminell organisation för försäljning efter att ha kommit in i landet, kan han eller hon utifrån en helhetsbedömning av gärningen under vissa omständigheter göra sig skyldig till grovt alkoholbrott på den grund som anges i 3 punkten (RP 84/2008 rd s. 39).

2.1.5 Rättspraxis

Det har i klart fler fall yrkats på tillämpning av den skärpningsgrund som gäller or-

ganiserade kriminella sammanslutningar än på tillämpning av de övriga punkter i strafflagen som granskas här, och grunden har också tillämpats klar mer. T.ex. togs det på hovrättsnivå ställning till grunden i mer än 20 avgöranden 2010—2013. Högsta domstolen har preciserat innehållet i kvalifikationsgrunden i två av sina prejudikat.

I målet HD 2011:41 tillräknades svarandena flera grova narkotikabrott. Hovrätten hade tillämpat skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen och ansett att gärningsmännen hade begått brotten såsom medlemmar av en organiserad kriminell sammanslutning. Såsom framgår av skäl 8 i motiven till avgörandet, utgick HD i sin tolkning av bestämmelsen från att skärpningsgrunden ska tillämpas utifrån dess egna syftemål och att man vid prövningen av tillämpningsförutsättningarna i första hand bör stödja sig på formuleringen i bestämmelsen och de inhemska förarbetena till den. I skäl 15 säger HD vidare att det centrala vid prövningen av om de påstådda kriminella sammanslutningarna uttryckligen hade organiserats för att begå allvarliga brott var att bedöma om de brott som hade begåtts var av det slaget att de till sitt gärningssätt och sin allvarlighet utgjorde brottslighet som bedrivs av en organiserad kriminell sammanslutning och om brotten hade begåtts som ett led i dessa sammanslutningars verksamhet. För den senare frågans del ansåg HD att det väsentliga var om initiativet till brottet hade kommit från sammanslutningarna och om brotten hade gynnat eller främjat deras påstådda brottsliga syfte.

I skäl 18 konstaterade HD vidare att den omständigheten att några av medlemmarna i klubbarna hade gjort sig skyldiga till allvarliga brott inte i sig räckte som bevis för att klubbarna var organiserade kriminella sammanslutningar. I skäl 19 konstaterade HD också att det i målet inte hade kunnat visas att svarandenas brott hade begåtts i klubbarnas namn eller för deras räkning, t.ex. genom användning av klubbssymboler. Det hade inte visats att svarandenas eventuella vinning av brotten direkt hade kommit klubbarna till godo eller att den t.ex. genom deras försorg på något sätt hade delats mellan dem som deltog i klubbarnas verksamhet. I målet hade

det inte heller klarlagts att svarandenas brott hade begåtts på initiativ av en klubb, och det hade inte heller annars visats att svarandena hade begått brotten uttryckligen i klubbarnas namn eller genom deras försorg. HD tillämpade inte skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen men fastställde utifrån den allmänna principen för straffmätning i 6 kap. 4 § i strafflagen de straff som hovrätten hade dömt ut. HD ansåg i sin prövning av denna fråga i skäl 31 i sitt avgörande att de straff som hovrätten dömt svarandena till inte skulle betraktas som alltför stränga, särskilt med beaktande av farligheten och den exceptionellt stora mängden av narkotikan som brottet gällde. Enligt HD stod straffen således i ett rättvist förhållande till hur skadliga och farliga de brott som tillräknades svarandena var och svarandenas av brotten framgående skuld.

I målet HD 2013:90 hade hovrätten dömt svarandena, som hörde till en motorcykelklubb, till fängelsestraff för bl.a. två mordförsök, och vid straffmätningen hade man tillämpat skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen. I skäl 13 konstaterade HD att man inte ur artikel 3 i rambeslutet kan härleda något krav på att den allmänna skärpningsgrunden ska tillämpas när straff bestäms för brott enligt artikel 1 i rambeslutet som har begåtts i samband med en sammanslutnings verksamhet eller andra brott som främjar dess verksamhetssyfte. På basis av detta ansåg HD att man ur artikel 3 i rambeslutet inte kan härleda någon tolkningsanvisning om tillämpning av 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen på förutsättningarna för när en kriminell sammanslutning ska anses vara organiserad.

Efter det konstaterade HD i skäl 28 i samband med bedömningen av frågan om motorcykelklubben var organiserad att de viktigaste bedömningsgrunderna när det gäller en sammanslutnings brottsliga syfte är de brott som hänför sig till dess verksamhet. Brotten kan ha begåtts tidigare inom ramen för sammanslutningens verksamhet, de kan ha tillräknats någon i ett mål som är under avgörande eller de kan ha planerats inom ramen för sammanslutningens verksamhet. I skäl 29 sade HD vidare att de brott av hämndkaraktär som tillräknats svarandena och som hade be-

gåtts mellan tidigare och nuvarande medlemmar i sammanslutningen inte var av den arten att de under de omständigheter som beskrevs i domen kunde betraktas som den organiserade sammanslutningens syfte. Man hade inte eftersträvat ekonomisk vinning genom brotten, vilket enligt förarbetena till skärpningsbestämmelsen var karakteristiskt för de brott som grunden var tänkt att tillämpas på.

I skäl 40 konstaterade HD dock att trots att det i målet inte hade kunnat bevisas att det var fråga om en sammanslutning som organiserats för att begå allvarliga brott, pekade de brott som tillräknats svarandena och den utredning som hade lagts fram om motiven till dessa brott på att svarandena såsom medlemmar i klubben hade deltagit i förverkligandet av en brottslig intention som uppstått inom den. Med beaktande av de uppgifter som hade lagts fram om klubbens hierarki, ledarskapsförhållanden, klubbmedlemmarnas skyldigheter och disciplinen var beslutet om att begå brott, verkställandet av beslutet och möjligheten att avstå från försök förknippade med drag som det enligt HD var motiverat att beakta vid bedömningen av gärningsmännens skuld som en omständighet som ökade denna. Med hänvisning till brottens farlighet, motiven till dem och gärningsmännens av brotten framgående skuld, vilka anges i 6 kap. 4 § i strafflagen, höjde HD straffet för en av svarandena med två år och för en annan av dem med knappt två år.

I fråga om rättspraxis där den skärpningsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar inte har tillämpats trots ett yrkande om detta, kan man allmänt konstatera att det i avgörandet trots det kan ha fastställts att svaranden har hört till en grupp som kan betraktas som en organiserad kriminell sammanslutning. I dessa avgöranden har det också vanligtvis varit fråga om att brotten inte har ansetts hänföra sig till sammanslutningens verksamhet, åtminstone inte på ett tillräckligt sätt. På motsvarande sätt kan ett avgörande ha motiverats med att det inte har kunnat visas att brotten har begåtts i en sammanslutnings namn eller för dess räkning, trots att brotten i sig kunde ha betraktats som sådana brott som är typiska för sammanslutningar av detta slag.

Också i de avgöranden där man har tillämpat den skärpningsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar har omfattningen av de motiv som hänför sig till detta varierat kraftigt. Högsta domstolens prejudikat HD 2011:41 och HD 2013:90 kan antas ha klarlagt rättsläget särskilt när det gäller tillämpningen av skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen.

Det torde bara finnas ett fall där det har meddelats ett fällande avgörande för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen. Dessutom har det under den tid rekvisitet har varit i kraft yrkats på straff för brottet i åtminstone några fall. I samtliga dessa var det också fråga om att tillämpa skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen på svarandena. Skärpningsgrunden kan ha tillämpats trots att det inte ansågs att kriterierna för deltagandebrottet uppfylldes. När ett åtal som gällt deltagandebrottet har förkastats har man i motiven t.ex. kunnat fästa uppmärksamhet vid att det inte av åtalet har framgått att ett brott eller straffbart försök till ett brott som förutsätts i bestämmelsen har begåtts. Också i de fall när ett straffyrkande som framställts med stöd av 17 kap. 1 a § i strafflagen har avslagits, har det kunnat anses att det i sig var fråga om en organiserad kriminell sammanslutning. Att deltagandebrottet sällan blir tillämpligt verkar således inte bero på att det skulle vara svårt att uppfylla definitionen av en sammanslutning. Också det att man i rättspraxis har kunnat notera att kriterierna i definitionen i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen har ansetts vara uppfyllda (t.ex. i mål enligt 17 kap. 8 a § i strafflagen) tyder på detta. Man bör även beakta subsidiaritetsklausulen i 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen, enligt vilken bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i strafflagen inte tillämpas, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag.

Det är främst i fall av grovt ordnande av olaglig inresa som man har yrkat på tillämpning av, och även tillämpat, den kvalifikationsgrund där det hänvisas till 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen. Från de senaste sju åren känner man till åtminstone sex avgöranden

på hovrättsnivå där kvalifikation har prövats på denna grund. I tre av dem ansåg hovrätten att ordnandet av olaglig inresa var grovt. I motiven ansågs det inte till dessa delar nödvändigt att svaranden kände till, åtminstone inte i detalj, vilka andra personer som hörde till den kriminella sammanslutningen eller vilken roll de hade. I de fall där avgörandet var negativt lade man å andra sidan vikt vid att det inte hade kunnat bevisas att det fanns en hierarki eller ledarskapsförhållanden.

Man känner till några avgöranden som gäller frågan om huruvida narkotikabrotten var grova uttryckligen på den grund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar. När det gäller handläggningen av grova narkotikabrott kan man dock på ett allmännare plan notera att det vanligtvis inte heller i de fall när det har yrkats på skärpning av straffen på den grund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen har yrkats på att den kvalifikationsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar ska tillämpas. I stället har det yrkats på att narkotikabrotten ska anses som grova t.ex. på den grunden att mängden narkotika var stor eller avsevärd ekonomisk vinning eftersträvades. I det fåtal mål där det yrkades på kvalifikation uttryckligen på den grund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar, var det å andra sidan också fråga om att den motsvarande skärpningsgrunden skulle tillämpas vid straffmätningen.

Den kvalifikationsgrund för grov spridning av barnpornografisk bild, grov människohandel, grov skadegörelse, grovt dataintrång, grovt tullredovisningsbrott, grovt dopningsbrott och grovt alkoholbrott som gäller organiserade kriminella sammanslutningar har tillämpats i högst ett fåtal fall. Det har också sällan dömts ut straff för grovt främjande av narkotikabrott enligt 50 kap. 4 a § i strafflagen.

För kvalifikationsgrundernas del kan man notera att det i rättspraxis har yrkats på tillämpning av kvalifikationer enligt båda formuleringsmodellerna i strafflagen och att båda också har tillämpats. I praktiken yrkas det dock inte på tillämpning av de flesta av de kvalifikationsgrunder där det hänvisas till organiserade kriminella sammanslutningar i

domstol. Slutsatsen verkar också vara att det inte, åtminstone inte nödvändigtvis, beror på de olika formuleringarna i strafflagen om de olika kvalifikationsgrunderna tillämpas eller inte. Det är sannolikt snarare fråga om att det i de flesta av de nu aktuella rekvisiten för den grova gärningsformen finns också andra, vanligare kvalifikationsgrunder som kan användas. Som exempel kan nämnas de kvalifikationsgrunder som gäller eftersträvande av avsevärd ekonomisk vinning och särskild planmässighet. I rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa finns det å andra sidan bara två kvalifikationsgrunder, av vilka kravet i den ena är att någon uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet tillfogas svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom, försätts i livshotande läge eller utsätts för därmed jämförbart synnerligen kännbart lidande. Det kan antas att denna grund uppfylls mer sällan än t.ex. den kvalifikationsgrund som hänför sig till planmässighet och som förekommer i många andra brott. I detta avseende är det inte överraskande att den kvalifikationsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar oftast har behandlats i domstolarna uttryckligen i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa.

En del av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar har således tillämpats rätt ofta medan andra har tillämpats mer sällan eller knappt alls. Att vissa bestämmelser tillämpas så sällan kan ha många olika orsaker, inklusive omständigheter som hänför sig till förundersökningen och lagföringen. De ansvarsstrukturer som hänför sig till kriminella sammanslutningar kan upplevas som besvärligare än de traditionella straffrättsliga tillämpningssituationerna. I fråga om både skärpningsgrunden och de grova gärningsformerna kan också det huruvida någon annan skärpnings- eller kvalifikationsgrund kan bli tillämplig på en gärning påverka saken.

2.1.6 Reglering som tangerar organiserade kriminella sammanslutningar

Bestämmelserna i strafflagen har utformats med tanke på enskilda gärningsmän. Om flera personer har medverkat till ett brott, uppfyller ingen av de enskilda gärningsmännen

nödvändigtvis alla kriterierna för straffansvar. Därför finns det i strafflagens 5 kap. också bestämmelser om medverkan till brott. Det straffrättsliga ansvaret kan även hänföra sig till förstadierna till brott. I allmänhet har försök till de allvarligaste brotten kriminaliserats. Även straffbarheten för ett ännu tidigare förstadium till brott, förberedelse av brott, har i viss mån utvidgats.

Det straffrättsliga ansvaret är som utgångspunkt ett personligt ansvar. Eftersom straffansvaret förutsätter skuld, är det inte enkelt att göra kollektiv – främst juridiska personer – till subjekt för straffrättsligt ansvar. Enligt strafflagens 9 kap. 3 § 1 mom., som gäller förhållandet mellan en gärningsman och en juridisk person, anses ett brott begånget i en juridisk persons verksamhet, om gärningsmannen har handlat på den juridiska personens vägnar eller till dess förmån och gärningsmannen hör till den juridiska personens ledning eller står i tjänste- eller arbetsförhållande till denna eller har handlat på uppdrag av en representant för den juridiska personen. Man kan sträva efter att utnyttja denna typ av kriterier vid bedömningen av när ett brott har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

I vissa av bestämmelserna i strafflagen är det fråga om verksamhet som bedrivs av någon persongrupp. Bestämmelserna i 34 a kap. i strafflagen gäller bl.a. brott som hänför sig till en terroristgrupps verksamhet, och terroristgrupp definieras i kapitlets 6 § 2 mom. Enligt bestämmelsen avses med terroristgrupp en strukturerad grupp, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i kapitlets 1 §.

Även underlåtenhetsansvar kan bli tillämpligt på brottslighet som hänför sig till kriminella sammanslutningar. Den som får veta att ett grovt brott är på färde men underlåter att i tid underrätta den som hotas av brottet eller myndigheterna om det, kan göra sig skyldig till underlåtenhet att anmäla grovt brott. Den som underlåter att förhindra en följd som omfattas av en brottsbeskrivning kan själv omfattas av straffansvar för följden, om han eller hon hade en sådan ansvarsställning som avses i 3 kap. 3 § 2 mom. i strafflagen. Enligt

4 punkten utgör bl.a. gärningsmannens faroframkallande verksamhet grund för en sådan ansvarsställning.

En hög brottspotential hos en organiserad kriminell sammanslutning kan ha ett samband med att brotten begås planmässigt, vilket ofta även betyder att de är svårare att utreda. Enligt 6 kap. 5 § 1 punkten i strafflagen är den brottsliga verksamhetens planmässighet en straffskärpningsgrund. I fråga om vissa brott är det att brottet begås särskilt planmässigt en grund som möjliggör tillämpning av den grova gärningsformen av brottet.

Gärningsmannen, den som medverkat till brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts döms att förverka vinningen av ett brott, om de har beretts vinning genom brottet.

Bakgrunden till en stor del av de regleringar ovan som gäller den materiella straffrätten har varit ett behov av att reagera på sådana drag i brottsligheten som förekommer också i samband med organiserade kriminella sammanslutningar.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Europeiska unionens råds gemensamma åtgärd om att göra deltagande i en kriminell organisation till ett brott

I artikel 1 i den gemensamma åtgärd om att göra deltagande i en kriminell organisation till ett brott som Europeiska unionens råd antog i december 1998 definieras kriminell organisation. Enligt artikeln avses med kriminell organisation en strukturerad sammanslutning, inrättad för en begränsad tid av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på upp till minst fyra år eller ett strängare straff oavsett om brotten är ett mål i sig själv eller ett medel att erhålla materiella fördelar och i förekommande fall ett sätt att otillbörligt påverka offentliga myndighetens verksamhet. Enligt artikelns andra stycke omfattar de brott som avses i första stycket dem som nämns i artikel 2 i Europokonventionen samt i bilagan till konventio-

nen och är belagda med ett straff som minst motsvarar det som föreskrivs i första stycket.

Enligt artikel 2 i den gemensamma åtgärden ska varje medlemsstat åta sig att se till att en eller två av de slag av handlingar som beskrivs nedan bestraffas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga sanktioner:

a) Det handlande varigenom den person som avsiktligt och med kännedom om antingen organisationens syfte och allmänt kriminella aktiviteter eller organisationens avsikt att begå brotten ifråga, aktivt deltar i

- en kriminell organisations aktiviteter som avses i artikel 1, även om den personen inte deltar i det egentliga utförandet av brotten i fråga och, med förbehåll för allmänna principer i den berörda medlemsstatens straffrätt, även om brotten i fråga inte begås,

- annan av organisationens aktiviteter och dessutom har kännedom om att deltagandet bidrar till fullgörandet av den kriminella organisationens aktiviteter enligt artikel 1.

b) Det handlande varigenom en person kommer överens med en eller flera personer om att utöva en viss aktivitet som, om den sattes i verket, skulle innebära att sådana brott som anges i artikel 1 begicks, även om den personen inte deltar i det egentliga utförandet av aktiviteten.

Förenta Nationernas konvention mot gränsoverskridande organiserad brottslighet (Palermokonventionen)

Enligt artikel 2 a i Palermokonventionen avses med organiserad brottslig sammanslutning en strukturerad sammanslutning bestående av tre eller flera personer, som finns under en viss tid och som handlar i samförstånd i syfte att begå ett eller flera grova brott eller överträdelser som är straffbelagda i enlighet med konventionen för att, direkt eller indirekt, uppnå ekonomisk eller annan materiell vinning. I förarbetena till Palermokonventionen konstateras det dessutom att termen strukturerad sammanslutning används i vid bemärkelse så att den inbegriper både hierarkiskt eller annars strukturerade sammanslutningar och icke-hierarkiska sammanslutningar i vilka medlemmarnas roller inte behöver vara formellt definierade.

Enligt artikel 2 b avses med grovt brott en gärning som utgör ett brott vilket bestraffas med frihetsberövande på minst fyra år eller strängare straff.

Vidare avses enligt punkt c med strukturerad sammanslutning en sammanslutning som inte slumpvis har bildats för att omedelbart begå ett brott och som inte behöver ha formellt definierade roller för sina medlemmar, kontinuitet i medlemskapet eller en utvecklad struktur.

Enligt artikel 5.1 ska varje konventionsstat vidta de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som erfordras för att straffbelägga följande gärningar när de begås uppsåtligt: (a) Endera eller bådadera av de följande som straffbelagda gärningar som skiljer sig från gärningar som innefattar försök till eller genomförande av ett brott: i) att avtala med en eller flera personer att begå ett grovt brott i ett syfte som direkt eller indirekt är förenat med uppnående av ekonomisk eller annan materiell vinning och, där den nationella lagstiftningen så fordrar, som innefattar en gärning som utförs av någon av deltagarna för att genomföra avtalet eller vari en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig, ii) en persons beteende som, med vetskap antingen om en organiserad brottslig sammanslutnings syfte och allmänna brottsliga verksamhet eller dennas avsikt att begå ifrågakvarande brott, aktivt deltar i a. den organiserade brottsliga sammanslutningens brottsliga verksamhet, eller b. annan verksamhet som bedrivs av den organiserade brottsliga sammanslutningen med vetskap om att personens deltagande kommer att bidra till genomförandet av ovan angivna brottsliga syften. b) Organiserande eller ledandet av, medhjälp eller bistånd till, främjande av eller råd för genomförande av grova brott vari en organiserad brottslig sammanslutning är delaktig.

Europeiska unionens råds rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet

I enlighet med det som sägs ovan har den gemensamma åtgärden senare ersatts med Europeiska unionens råds rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet (2008/841/RIF). Enligt artikel 1 i rambeslutet

avses vid tillämpningen av rambeslutet med 1) kriminell organisation en strukturerad sammanslutning, som har inrättats under en tid, av mer än två personer som handlar i samförstånd för att begå brott som bestraffas med frihetsberövande eller en frihetsberövande säkerhetsåtgärd på maximalt minst fyra år eller en strängare sanktion, för att direkt eller indirekt erhålla ekonomiska eller materiella fördelar, 2) strukturerad sammanslutning en sammanslutning som inte tillkommit slumpartat i det omedelbara syftet att begå ett brott eller som inte nödvändigtvis har formellt fastställda roller för medlemmarna, kontinuitet i sammansättningen eller en utarbetad struktur.

Enligt artikel 2 i rambeslutet ska varje medlemsstat vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den ena eller båda av följande typer av beteende som rör en kriminell organisation betraktas som brottsliga gärningar: a) beteendet hos en person, som med avsikt och med kunskap om antingen den kriminella organisationens syfte och allmänna verksamhet eller organisationens avsikt att begå brotten i fråga, aktivt deltar i organisationens brottsliga verksamhet, vari inbegrips tillhållande av information eller materiellt stöd, rekrytering av nya medlemmar och alla former av finansiering av verksamheten, med vetskap om att deltagandet kommer att bidra till genomförandet av organisationens brottsliga verksamhet, b) det beteende hos en person som utgörs av en överenskommelse med en eller flera personer om en verksamhet, som om den genomförs innebär att brott som avses i artikel 1 begås, även om personen i fråga inte deltar i det egentliga genomförandet av verksamheten.

Vidare ska enligt artikel 3.1 varje medlemsstat vidta de åtgärder som krävs för att se till att a) det brott som avses i artikel 2 a beläggs med ett maximalt fängelsestraff på minst 2—5 år, eller b) det brott som avses i artikel 2 b beläggs med samma maximala fängelsestraff som det brott som överenskommelsen avser eller med ett maximalt fängelsestraff på minst 2—5 år.

I punkt 2 i artikeln förutsätts det att varje medlemsstat vidtar de åtgärder som krävs för att säkerställa att det faktum att brotten som avses i artikel 2 i rambeslutet, vilka fastställs

av denna medlemsstat, har begåtts inom ramen för en kriminell organisation får betraktas som en försvårande omständighet.

Sverige

I den svenska brottsbalken finns det inte någon definition av organiserad kriminell sammanslutning, och deltagande i en sådan sammanslutnings verksamhet har inte kriminaliserats särskilt. Enligt brottsbalkens 29 kap. 2 § 6 punkt är det en försvårande omständighet att brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller att brottet föregåtts av särskild planering.

Dessutom har man i Sverige kriminaliserat även förberedelse eller stämpling i syfte att begå vissa brott som anses typiska inom den organiserade brottsligheten, såsom människohandel och rån. Maximistraffet för förberedelse eller stämpling är två års fängelse, under den förutsättningen att strängare straff än fängelse i åtta år inte kan följa på det fullbordade brott som verksamheten syftade till.

I Sverige färdigställdes nyligen ett betänkande om organiserad brottslighet (SOU 2014:63). I betänkandet föreslås det att ansvaret för förberedelse och stämpling till brott ska utvidgas till att omfatta vissa brott som är betydelsefulla med tanke på organiserade kriminella sammanslutningar. Samtidigt föreslås det att regleringen om straffskalan för förberedelse och stämpling ändras, att förutsättningarna för ansvarsfrihet i anslutning till dem utvidgas och att vissa mindre farliga förberedelsebrott avkriminaliseras. Det föreslås att det ska vara en kriminell handling när den som har ett bestämmande inflytande i en sammanslutning underlåter att hindra ett brott som begås inom ramen för sammanslutningen. Man ska se över de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av vissa brott som är betydelsefulla med tanke på den organiserade brottsligheten ska betraktas som grova, och en ny sådan grund är i fråga om vissa brott om gärningsmannen har anspelat på ett våldskapital.

Norge

Skärpningsgrunden i 60 a § och kriminaliseringen av stämpling i 162 c § är de centrala bestämmelserna om organiserad brottslighet i den norska straffeloven från 1902. I 60 a § 1 mom. i straffeloven sägs det att om en straffbar handling har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, höjs maximistraffet för brottet till det dubbla, dock inte med mer än 5 års fängelse. Med organiserad kriminell sammanslutning avses enligt straffelovens 60 a § 2 mom. ett samarbete mellan tre eller flera personer som har som huvudmål att begå en handling som kan straffas med fängelse i minst 3 år, eller som går ut på att en icke obetydlig del av verksamheten består i att begå sådana handlingar.

I straffelovens 162 c § sägs det att den som ingår ett förbund med någon om att begå en handling som kan straffas med fängelse i minst 3 år, och som ska begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, straffas med fängelse i upp till 3 år, om inte strängare straff för handlingen föreskrivs på något annat ställe i lag.

Efter en totalreform av straffeloven finns det i Norge också en nyare straffelov från 2005, som dock ännu inte har satts i kraft. Bestämmelserna om organiserad brottslighet i straffeloven från 1902 har även tagits in i 2005 års straffelov. Bestämmelsen i 60 a § i straffeloven från 1902 motsvaras i 2005 års straffelov av 79 § 1 mom. c punkten. I bestämmelsen har skärpningsgrundens maximieffekt höjts från fem till sex års fängelse. Bestämmelsen i 162 c § i straffeloven från 1902 motsvaras i 2005 års straffelov av 198 §.

I straffeloven från 2005 finns det också en del grova gärningsformer av brott, för vars del man vid bedömningen av grovheten bl.a. ska fästa särskild uppmärksamhet vid om brottet har organiserade drag. I dessa bestämmelser ställs det inte samma krav på en sammanslutnings organisering som i 79 § i straffeloven.

Danmark

I den danska straffrätten finns det, med undantag av terroristbrotten, inte några straffbestämmelser om kriminella sammanslutningar

med rättsstridiga syften. Enligt den grundläggande bestämmelsen om medverkan i 23 § 1 mom. i den danska straffeloven från 1930 är utgångspunkten att alla de som medverkat till ett brott betraktas som gärningsmän, och de indelas inte vid sidan av gärningsmän i anstiftare och medhjälpare, trots att bestämmelsen anger anstiftan, råd och dåd som olika sätt att medverka till en gärning. Enligt 21 § 1 mom. i den danska straffeloven bestraffas handlingar som siktar till att främja eller utföra ett brott, om brottet inte fullbordas, som försök. Begreppet försök i den danska straffrätten är exceptionellt omfattande.

Enligt straffelovens 81 § 2 punkt beaktas det att gärningen har begåtts av flera personer tillsammans och enligt straffelovens 81 § 3 punkt det att gärningen är särskilt planlagd eller utgör ett led i omfattande brottslighet som en allmän straffskärpande omständighet.

Tyskland

I 129 § i den tyska strafflagen (Strafgesetzbuch) kriminaliseras inrättandet av, medlemskap i samt värvning av medlemmar eller mecenater till och understödjande av en kriminell sammanslutning. Det gemensamma målet eller syftet med verksamheten ska vara en brottslig verksamhet, och det är också en förutsättning för straffbarhet att den brottsliga verksamheten har mer än ringa betydelse i sammanslutningens verksamhet.

När man bestämmer straffskalan för det straff som ska dömas ut för en gärning beaktas gärningens allvarlighet samt huruvida gärningsmannen har en särskilt viktig ställning i sammanslutningen, t.ex. som faktisk ledare för eller initiativtagare till den. Det krävs att sammanslutningen i viss mån är varaktig, att den har minst tre medlemmar och att den till sin organisation och sina syftemål är strukturerad på ett sådant sätt att dess medlemmar känner sig som en grupp. En person vars andel eller skuld i sammanslutningens brottsliga verksamhet är obetydlig kan undgå straff. Enligt lagens 129 b § tillämpas kriminaliseringen enligt 129 § också på organisationer som är verksamma i utlandet.

Vid sidan av regleringen om kriminella sammanslutningar innefattar systematiken i den tyska strafflagen bestämmelser om begående av brott som medlem i ett gäng ("Bande"), vilka bl.a. har använts som kvalifikationsgrund i rekvisiten för vissa grova gärningsformer. Begreppet definieras dock inte i detalj i lagen.

En rättsjämförelse ingår även i arbetsgruppsbetänkandet Förenhetligande av begreppsapparaten om organiserad brottslighet (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 23/2014).

2.3 Bedömning av nuläget

De organiserade kriminella sammanslutningarna utgör en exceptionell miljö när det gäller realiseringen av det straffrättsliga ansvaret jämfört med de traditionella modellerna för straffrättsligt ansvar där utgångspunkten har varit ett ansvar för enskilda personer, kompletterat med de straffrättsliga delaktighetslärorna. De organiserade kriminella sammanslutningarnas verksamhet har bl.a. beskrivits som ett slags organisationsbrottslighet.

Reglering om organiserade kriminella sammanslutningar i strafflagen har kommit till som ett resultat av olika lagstiftningsprojekt. I regleringen har man använt i viss mån olika uttryck i olika sammanhang. Helheten är således oenhetlig till vissa delar. Detta kan för sin del antas ha bidragit till att många av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar har tillämpats relativt sällan.

Det finns således anledning att förenhetliga bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar. Detta kan antas underlätta tillämpningen av bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar.

Organiserad kriminell sammanslutning

Den organiserade brottsligheten är ett mångfasetterat fenomen, och det finns inte någon entydig definition av organiserade kriminella sammanslutningar. De kriminella sammanslutningarna skiljer sig från varandra när det gäller medlemmarna, strukturen och verksamhetssätten. Sammanslutningarna för-

ändras också. Tidigare var sammanslutningarna i hög grad hierarkiska och stela, men numera har andelen nätverk med en lösare struktur ökat. De kriminella sammanslutningarna opererar inom många olika områden. Också verksamheten kan antingen i sig vara av brottslig karaktär, t.ex. narkotikabrottslighet, eller så kan brotten begås t.ex. i samband med ekonomisk verksamhet. I allmänhet strävar de kriminella sammanslutningarna efter ekonomisk vinning, åtminstone genom en del av sin verksamhet, även när den brottsliga verksamheten delvis avser annan brottslighet. Ofta använder de kriminella sammanslutningarna också våld eller hot om våld i sin verksamhet.

Eftersom det inte finns någon entydig faktisk definition av organiserade kriminella sammanslutningar, varierar i viss mån uppfattningarna om t.ex. hur många sådana sammanslutningar det finns i Finland och antalet medlemmar i dessa. Av statsrådets principbeslut om en strategi för bekämpning av organiserad brottslighet 7.3.2013 framgår det att de grupper som har samband med organiserad brottslighet enligt polisens uppgifter har ökat i Finland under de senaste tio åren. Centralkriminalpolisen uppskattar att det finns ca 80 organiserade kriminella sammanslutningar med ca 1 000 medlemmar i Finland.

Att det är svårt att faktiskt definiera organiserade kriminella sammanslutningar avspeglar sig också i de rättsliga definitioner som gäller dem. Bl.a. karakteriseras "strukturerad" sammanslutning i Palermokonventionen och rambeslutet genom fyra negativa epitet. ENFOPOL-definitionen av kriminell sammanslutning, som inte är rättsligt bindande, innehåller för sin del 11 kriterier, varav fyra är obligatoriska och två av de återstående sju ska vara uppfyllda för att det ska anses vara fråga om en kriminell gruppering.

Organiserad kriminell sammanslutning och straffvärdet

Enligt bestämmelsen om den allmänna principen för straffmätning i strafflagens 6 kap. 4 § ska straffet mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt

gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. Bestämmelsen uttrycker den straffrättsliga proportionalitetsprincipen. Strängheten hos det straff som en gärning enligt proportionalitetsprincipen förutsätter kan även kallas gärningens straffvärde. Enligt proportionalitetsprincipen ska straffet vara rättvist både i sig självt och i förhållande till vad som anses vara ett rättvist straff för andra typer av brott. Straffet får inte vara strängare än vad proportionalitetsprincipen möjliggör. Inom straffrätten grundar sig klandervärdheten i enlighet med principen inom gärningsstraffrätten på konkreta brott och inte på drag som hänför sig till gärningsmannen (gärningsmannastraffrätt). Det konkreta straffet bestäms enligt gärningens straffvärde och dessutom beaktas andra omständigheter, t.ex. ett eventuellt återfall och ändamålsenlighets-synpunkter som gäller unga personer.

Det väsentliga när det gäller den särskilda klandervärdheten av organiserad brottslighet är att en organiserad kriminell sammanslutning har en stor och långvarig potential att begå brott. Medlemmarna tillför sammanslutningen olika brottsfrämjande resurser. Det är lättare än vanligt att begå brott om man är flera. Medlemmarna kan ha särskilt kunnande i att begå brott. En kriminell sammanslutning kan i allmänhet begå fler och allvarigare brott än vad en enskild person är kapabel till.

Också gruppdynamiken inom en organiserad kriminell sammanslutning ökar sammanslutningens brottspotential. Det att brotten begås i grupp kan minska det personliga ansvarstagandet för de enskilda brotten hos de medlemmar som deltar i brotten. På grund av gruppsycket kan det vara svårare för en medlem i en sammanslutning än för en enskild gärningsman att dra sig ur begåendet av ett brott. En sammanslutning kan också använda sig av disciplinära åtgärder och straff för att ytterligare förstärka denna aspekt.

För en enskild medlem kan den kriminella sammanslutningen utgöra en viktig referensgrupp. Att begå brott och vara medlem i en sammanslutning kan vara ett sätt att få respekt. Det kan vara förenat med kraftiga sanktioner att vägra begå brott eller att lämna sammanslutningen. Medlemskapet kan följ-

aktligen utgöra ett stort problem för den som försöker lämna en sammanslutning.

En stor brottspotential hos en organiserad kriminell sammanslutning kan också ha samband med en större potential att dölja spåren av brott. Man kan för det första försöka begå brotten på ett sådant sätt att de straffrättsliga ansvarsstrukturerna och brotten inte möts. För det andra kan sammanslutningen ha bättre möjligheter än normalt att försvåra utredningen av ett enskilt brott. Till detta kan bl.a. det att sammanslutningen är strukturerad för att begå brott och att brotten begås planmässigt bidra. Brotsutredningen kan också vara svår av den anledningen att personbevisningen inte nödvändigtvis har samma betydelse som i andra brottmål. Målsägandena känner kanske fruktan för gärningsmännen.

Dessutom bör man bedöma betydelsen av att ett visst enskilt brott har anknytning till en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet när man bestämmer straffet för brottet. Ur den i strafflagens 6 kap. 4 § avsedda straffrättsliga proportionalitetsprincipens perspektiv handlar det om vilken betydelse det har med tanke på kriterierna för ett rättvist straff i bestämmelsen att ett brott har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. För att ett strängare straff än normalt ska vara motiverat på denna grund, ska det att brottet begicks som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet öka brottets skadlighet eller farlighet eller gärningsmannens av brottet framgående skuld.

Ett brott kan ta sig en allvarligare uttrycksform än normalt på grund av denna anknytning. T.ex. kan en organiserad kriminell sammanslutnings symboler ha använts vid begåendet av brottet. Detta kan betyda att brottet ter sig farligare än normalt, vilket gärningsmannen medvetet utnyttjar. Ett brotts straffvärde bedöms som utgångspunkt utifrån den konkreta form brottet har tagit, och vid bedömningen beaktar man vilken betydelse t.ex. en sådan användning av en kriminell sammanslutnings symboler har med tanke på de faktorer som bestämmer straffvärdet.

Om gärningsmannen inte på detta sätt synligt har utnyttjat sin anknytning till en organiserad kriminell sammanslutning vid ett

brott som har begåtts som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet, kan det i princip vara svårare att motivera ett högre straffvärde för brottet. Man kan då försöka motivera ett strängare straff med att brott som begås inom ramen för en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är skadligare och farligare för att de är en "produkt" av en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. När det gäller skulddimensionen kan man tänka sig att det att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet innebär att man mer beslutsamt har ställt sig mot de intressen som rättsordningen skyddar och mot rättsordningen, som tillgodoser detta skydd. Det är hur som helst viktigt att man kan motivera ett större straffvärde än normalt för brottet utifrån konkreta grunder som har samband med detta, även om de enbart hänför sig till en kriminell sammanslutnings brottspotential, och inte med något slags skuld som gäller livsstilen, vilket vore kännetecknande för gärningsmannastraffrätten.

De rättsstatliga kriminaliseringsprinciperna

Den straffrättsliga lagstiftningsverksamheten har sin utgångspunkt i och styrs av de rättsstatliga kriminaliseringsprinciperna. Principerna behövs med beaktande av strafflagstiftnings repressiva natur. I en rättsstat ska användningen av repressiva medel motiveras noga. Kriminaliseringsprinciperna baserar sig för sin del på bestämmelserna i grundlagen. Även riksdagens grundlagsutskott och lagutskott har uttalat sig om dessa principer. Syftet med denna proposition är att avskaffa onödiga oenhetligheter i strafflagens bestämmelser om organiserad brottslighet, inte att skapa nya eller strängare straffbestämmelser. De synpunkter som gäller kriminaliseringsprinciperna är dock av relevans även i ett regleringssammanhang av det slag som det handlar om här.

Innehållsmässigt är den centrala utgångspunkten att straffbestämmelser ska vara det medel som kommer i sista hand när man vill påverka ett klandervärt beteende (ultima ratio-principen). Besträffningar ska begränsas till att enbart gälla sådana former av klander-

vårt beteende där de är absolut nödvändiga. Straffbestämmelserna ska i huvudsak skydda sådana intressen som kan hänföras till individers grundläggande och mänskliga rättigheter. Straffbestämmelserna ska ha en brottsförebyggande effekt, antingen så att en straffbestämmelse visar att en beteendeform är klandervärd eller åtminstone på grund av straffhotets avskräckande effekt. Uppfattningen om straffregleringens verkningsfullhet i detta avseende ska grunda sig på uppgifter och utredningar som gäller fakta på behörigt sätt. Straffskalan bestäms enligt gärningstypens klandervärdhet.

Enligt utgångspunkten i gärningsstraffrätten ska det vid brott handla om konkreta klandervärda gärningstyper. Dessa ska vara noga avgränsade i brottsrekvisiten på det sätt som legalitetsprincipen förutsätter. Brottsrekvisiten kan således inte vara allmänna eller vaga, eftersom detta skulle betyda att man överlät åt lagtillämparna att definiera brotten. Vaga brottsrekvisit kan samtidigt innebära en överkriminalisering.

Det är klart att man varken kan utelämna sådana element i ett brottsrekvisit som klandervärdheten hos en gärningstyp grundar sig på eller utvidga dessa för att gärningen ska vara lättare att bevisa. Det är också klart att gärningar inte kriminaliseras för att lagövervakningsmyndigheterna ska få tillgång till brottsbekämpnings- eller brottsutredningsmetoder. Inte heller straffskalorna stiftas i syfte att få tillgång till sådana medel.

Enligt riksdagens grundlagsutskott accentueras kravet på exakthet som finns inbyggt i den straffrättsliga legalitetsprincipen om det lagstiftas om delaktighet i brott på ett sätt som avviker från hävdvunna straffrättsliga uppfattningar om delaktighetsbegreppet (GrUU 17/2006 rd). I denna proposition är det fråga om sådan avvikande reglering.

Regleringsfrågor

Den reglering som gäller organiserad brottslighet och dess närliggande fenomen har genomförts på många olika sätt t.o.m. i de länder som av tradition står nära det finska rättssystemets systematik. Inte ens de internationella instrument som hänför sig till området har förenhetligt regleringen nämnvärt,

utan de grundlösningar som redan tidigare valts i olika länder har ansetts uppfylla de internationella kraven, åtminstone efter att man gjort eventuella mindre ändringar på basis av instrumenten. Utifrån en rättsjämförelse går det således inte att upptäcka någon viss klart dominerande modell för regleringen om organiserade kriminella sammanslutningar i andra länder.

De gällande nationella bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar i strafflagen skiljer sig i viss mån från varandra åtminstone i följande avseenden. I en del av bestämmelserna talar man om att begå brott såsom medlem av en kriminell sammanslutning, i andra om att begå brott som ett led i en kriminell sammanslutnings verksamhet. För det andra skiljer sig regleringssätten från varandra i det avseendet om det i bestämmelsen förutsätts att sammanslutningen har organiserats i syfte att begå brott eller inte. För det tredje finns det olikheter när det gäller vilken typ av brottslighet en sammanslutning bedriver. I 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen talas det om organisering för att begå "allvarliga" brott. I 17 kap. 1 a § i strafflagen är utgångspunkten för sin del att det handlar om en sammanslutning vars syfte är att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 § i strafflagen. I en del kvalifikationsgrunder har man tagit modell av strafflagens 50 kap. 2 § 3 punkt, där det talas om att gärningsmannen verkar som medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott, dvs. i den bestämmelsen narkotikabrott, i stor omfattning. I en sådan karakterisering har man dels specificerat den brottsstyp som det handlar om, dels föreskrivit om ett tilläggsepitet, "i stor omfattning", för brotten. För det fjärde skiljer sig regleringarna från varandra genom att det i 17 kap. 1 a § i strafflagen finns en uttrycklig definition av sammanslutning, där man karakteriserar en sammanslutning som strukturerad genom att hänvisa till minimiantalet medlemmar och till sammanslutningens varaktighet och struktur. I bestämmelserna finns det dessutom skillnader av teknisk natur, dvs. om man talar om grupp eller kriminell sammanslutning och det tempus som används.

Regleringen kan förenhetligas på olika sätt. Å andra sidan behöver regleringen inte nödvändigtvis förenhetligas helt och hållet. Eftersom det finns reglering om organiserade kriminella sammanslutningar på tre olika nivåer i strafflagen – som en allmän skärpningsgrund, som en del av ett rekvisit och som kvalifikationsgrund för vissa brott – kan man mycket väl tänka sig att karaktiseringarna av organiserade kriminella sammanslutningar inte behöver eller ens ska vara likadana på alla dessa nivåer. Det är även tänkbart att det kan behövas en i viss mån differentierad reglering för olika brottstyper. Vid förenhetligandet är det dock åtminstone motiverat att avskaffa onödiga skillnader.

Regleringen ska i samtliga fall uppfylla de internationella och europeiska förpliktelserna. Förenhetligandet av bestämmelserna ska således ske inom ramen för dessa förpliktelser. Det har inte heller framkommit några skäl att slopa grundstrukturen i den reglering i strafflagen som gäller organiserad brottslighet. Regleringen kan förenhetligas inom ramen för den gällande strukturen.

Ett viktigt sätt att förenhetliga den begreppsapparat som gäller organiserad brottslighet är att införa en gemensam grundläggande definition. Det finns då goda skäl som talar för att man som utgångspunkt väljer den definition som grundar sig på de europeiska och internationella förpliktelserna, dvs. definitionen i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen, som genom en hänvisning delvis får sitt innehåll ur 1 mom. I enlighet med detta avses med organiserad kriminell sammanslutning en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §.

Brottsrekvisitet i 17 kap. 1 a § i strafflagen är dock inte en naturlig plats för definitionen. Definitionen bör också flyttas från den bestämmelsen till det första naturliga sammanhanget för organiserade kriminella sammanslutningar, dvs. till bestämmelsen om de allmänna skärpningsgrunderna för straff. Det är naturligast att ta in definitionsbestämmelsen om organiserade kriminella sammanslutningar som ett nytt 2 mom. i bestämmelsen

om skärpningsgrunder i 6 kap. 5 § i strafflagen. I de övriga bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar hänvisas det till definitionsbestämmelsen.

I den definitionsbestämmelse som tas in i 6 kap. 5 § i strafflagen är utgångspunkten att sammanslutningens syfte är att begå brott vars straffmaximum är fängelse i minst fyra år (eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 § i strafflagen). Detta betyder inte att det skulle vara nödvändigt att slopa det kriterium som hänvisar till brottstypen och verksamhetens omfattning i fråga om grovt dopningsbrott, grovt narkotikabrott och grovt alkoholbrott. I fråga om de grunder som avser brottstypen kan det i kvalifikationsgrunderna för brotten göras gällande att de grunder utifrån vilka brottet anses som grovt ska gälla samma dimension av olaglighet som grundformen av brottet. Denna aspekt kan anses väga tyngre ju mer grunden påverkar straffskalan. T.ex. är maximistraffet för narkotikabrott fängelse i två år och maximistraffet för grovt narkotikabrott fängelse i tio år. Kriteriet har inte ansetts vara förknippat med några särskilda problem. Varken de europeiska eller de internationella instrumenten förutsätter heller att detta kriterium ändras i rekvisiten i fråga. Det är motiverat att man i denna typ av bestämmelser även i fortsättningen utgår också från det kriterium som gäller brottstypen. Kvalifikationsgrunderna för olika brott är också annars mycket olika sinsemellan.

I dag tolkas skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen utifrån vad som sägs i förarbetena så, att den även kan tillämpas på ett mindre allvarligt brott, om kriterierna för grunden i övrigt är uppfyllda och brottet omedelbart har tjänat en kriminell sammanslutnings verksamhet. Detta beror inte på att även dessa lindrigare brott skulle anses uppfylla kravet på "allvarliga" brott i bestämmelsen utan på att syftet att begå allvarliga brott är kännetecknande för en kriminell sammanslutning. Skrivningen i bestämmelsen har inte hindrat den tolkning som man gjort i förarbetena, även om den naturliga utgångspunkten har varit att skärpningsgrunden framför allt ska tillämpas på brott som är kännetecknande för en kriminell sammanslutning, dvs. allvarliga brott. Om man i

definitionsbestämmelsen utgår från brott med ett hot om fängelsestraff på minst fyra år när det gäller en sammanslutnings syfte, ska skärpningsgrunden om organiserade kriminella sammanslutningar som utgångspunkt tillämpas på sådana brott. Om de övriga kriterierna är uppfyllda, kan skärpningsgrunden dock även tillämpas på brott som är lindrigare än detta.

Straffet ska hur som helst mätas ut på det sätt som brottets skadlighet och farlighet, motiven till gärningen och den skuld som framgår av gärningen i övrigt förutsätter, dvs. utifrån gärningens straffvärde. Straffflindringsgrunderna i 6 kap. 6 § i strafflagen och straffskärpningsgrunderna i kapitlets 5 § konkretiserar proportionalitetsprincipen i strafflagens 6 kap. 4 § genom att de anger vad som ska anses som straffflindrande och straffskärpande omständigheter. Det grundläggande syftet med bestämmandet av straff är att bestämma ett rättvist straff. Konsekvensen av dessa synpunkter är att det i olika frågor som hänför sig till bestämmandet av straff, t.ex. frågan om huruvida skärpningsgrunden ska tillämpas, inte nödvändigtvis är av avgörande betydelse om ett visst fall hör till området för den eller inte.

Detta framgår för sin del också av de prejudikat, HD 2011:41 och 2013:90, som har meddelats om tillämpningen av 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen. I det första av dem avslogs yrkandet om att skärpningsgrunden skulle tillämpas men straffet stod dock fast, och i det senare avslogs likaså yrkandet om att skärpningsgrunden skulle tillämpas medan straffen rentav skärptes, för en av de dömda med två år och för en av de åtalade med knappt två år. Ett annat uttryck för samma grundtankar är att det i det senare avgörandet ansågs vara en viktig omständighet vid bestämmandet av straffet att det i fallet fanns ”drag” av sådana omständigheter som hänförde sig till tillämpningen av skärpningsgrunden.

I bestämmelserna om organiserad brottslighet finns det inte något sådant tillämpningskriterium som det som används t.ex. i definitionen av kriminell organisation i artikel 1 i rambeslutet och enligt vilket de personer som hör till en kriminell organisation begår sådana brott som avses i artikeln för att

direkt eller indirekt erhålla ekonomiska eller materiella fördelar. Något sådant krav föreslås inte heller här. Definitionen av kriminell organisation är således till dessa delar vidare än exempelvis definitionen i rambeslutet. Denna omständighet kan dock vara av betydelse när man bedömer om ett brott har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller inte. Att den inhemska definitionen är vidare på denna punkt bör dessutom beaktas genom att till övriga delar fästa särskild vikt vid att straffregleringen inte är mer omfattande än nödvändigt.

Såsom konstateras ovan skiljer sig bestämmelserna från varandra också med avseende på om det förutsätts att sammanslutningen har organiserats i ett visst syfte, dvs. för att begå sådana brott som anges i bestämmelsen, eller inte. I skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen talas det också om att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av ”en grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott”. Enligt 50 kap. 2 § 3 punkten i strafflagen är en kvalifikationsgrund vid narkotikabrott att gärningsmannen är medlem i en grupp ”som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning”. Oberoende av om det i en bestämmelse anges som ett uttryckligt tillämpningskriterium att sammanslutningen har organiserats för att begå en viss typ av brott, innebär organiseringen i varje fall att sammanslutningen har en sådan form som tjänar begåendet av brott. I de internationella och europeiska instrumenten används begreppet strukturerad för att ange att en grupp är organiserad. Det är dessutom klart att det varken i dessa bestämmelser eller i andra bestämmelser om organiserade kriminella sammanslutningar krävs t.ex. ett avtal om inrättande el.dyl. för att sammanslutningen ska anses vara organiserad.

Det kriterium som gäller syftet med en sammanslutnings organisering har kunnat upplevas som i viss mån problematiskt vid tolkningen av 6 kap. 5 § 2 punkten i strafflagen. Orsakerna till detta kan vara många. Det föreslås att regleringen om skärpningsgrunden ändras bl.a. så att definitionen av organiserad kriminell sammanslutning överförs från strafflagens 17 kap. 1 a § till lagens 6 kap.

5 §, som gäller skärpningsgrunderna. I skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen talas det redan av denna orsak inte längre om syftet med organiseringen. Däremot kvarstår även kriteriet om syftet med organiseringen till den del man i kvalifikationsgrunderna för vissa brott utgår från en karakterisering av organiserad kriminell sammanslutning enligt brottstypen, såsom anges ovan. Detta beror på de omständigheter som nämns ovan. Det har inte heller visat sig finnas något särskilt behov av annan typ av reglering till dessa delar.

En skillnad i bestämmelserna är, såsom anges ovan, huruvida det i en bestämmelse förutsätts att gärningsmannen har begått brottet ”som medlem av en organiserad kriminell sammanslutning” eller att brottet har begåtts ”som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet”. Uttrycken kan dock anses vara rätt lika när det gäller tillämpningsområdet, när man även beaktar att det när en person begår ett brott som medlem av en kriminell sammanslutning inte enbart handlar om att personen är medlem av sammanslutningen och begår ett brott, utan om att han eller hon begår brott uttryckligen som medlem av sammanslutningen, dvs. i denna egenskap och roll. Man kan även notera att högsta domstolen i sitt avgörande 2011:41 vid bedömningen av om gärningsmännen hade begått brotten på det sätt som förutsätts i strafflagens 6 kap. 5 § 2 punkt stödde sig på om brotten hade begåtts som ett led i den verksamhet som utgjorde grund för gruppens organisering. Även detta är ett bevis på att tillämpningsområdet för kriterierna sammanfaller till stora delar. Kriteriet att ett brott begås ”som ett led” i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet kan dock i princip i viss mån vara vidare än kriteriet att en person begår ett brott som medlem av en kriminell sammanslutning, eftersom det kan förekomma fall där ett brott kan anses ha begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet trots att gärningsmannen inte är medlem i sammanslutningen. I dessa fall måste det dock finnas andra starka grunder för att anse att brottet har begåtts som ett led i sammanslutningens verksamhet än att brottet har begåtts

av en medlem i sammanslutningen i denna egenskap.

Av dessa två uttryck motsvarar det att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet bättre de uttryck som används i de europeiska och internationella instrumenten. Trots att det konstateras ovan att det är viktigt att karakteriseringen av organiserad kriminell sammanslutning t.ex. när det gäller grovt narkotikabrott görs skilt för de olika brottstyperna och att man i fråga om dessa bestämmelser även i övrigt utgår från den gällande regleringsmodellen, kan det anses motiverat att regleringen av organiserad kriminell sammanslutning förenhetligas såtillvida att man i bestämmelserna genomgående talar om att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

När man går in för en mer enhetlig reglering om organiserade kriminella sammanslutningar bör man dessutom fästa uppmärksamhet vid att bestämmelserna på det sätt som anges ovan fungerar på många olika regleringsnivåer – som skärpningsgrund, som en del av ett rekvisit och som kvalifikationsgrund. Det väcker frågor att samma omständighet – att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet – kan förekomma på olika nivåer inom regleringshelheten. Denna situation har dock inte uppstått på grund av förenhetligandet av begreppsapparaten i sig, även om förenhetligandet av regleringen på det sätt som föreslås här gör att denna omständighet syns tydligare än förut. Innehållsmässigt bör man även i detta sammanhang fästa uppmärksamhet vid gärningens straffvärde och vid strafflagens 6 kap. 4 §, som är den centrala bestämmelsen om detta. Att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ska i respektive regleringssammanhang ges den betydelse som det har enligt straffvärdet av brottet. Detta har betydelse t.ex. med tanke på en hur stor roll kravet på att gärningen ska vara grov även bedömd som en helhet har vid bedömningen av förutsättningarna för den grova gärningsformen. Det straffrättsliga förbudet mot att tillämpa flera kvalifikationer betyder att om det t.ex. är en kvalifikationsgrund för ett brott att brottet begås som ett led i en or-

ganiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, kan straffet inte ytterligare skäpas utifrån samma omständigheter genom tillämpning av strafflagens 6 kap. 5 §.

Det finns särskilda frågor i anslutning till bestämmelsen om deltagande i en kriminell sammanslutnings verksamhet i 17 kap. 1 a § i strafflagen. Bestämmelsen är till sin uppbyggnad mer komplicerad än skärpningsgrunden och kvalifikationsgrunderna, och den har tillämpats ytterst sällan. Definitionsbestämmelsen i paragrafens 4 mom. kan inte anses ha varit särskilt besvärlig, eftersom bestämmelsen har tillämpats när man tillämpat en kvalifikationsgrund som hänvisar till den.

Gärningssättsrekvisiten i 1 mom. 1—7 punkten i bestämmelsen har utformats av lagutskottet. Kriterierna för gärningssättsrekvisitet i 1 mom. 6 punkten uppfylls av den som har hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller ger ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet. I punkten finns således bestämningen ”viktiga” när det gäller skötseln av ekonomiska angelägenheter och ”synnerlig vikt” när det gäller rådgivning. Det finns inte någon motsvarande bestämning när det gäller lokaler i 4 punkten, medan fordon och andra hjälpmedel ska vara av ”synnerlig vikt”. Att det i samband med de olika sätten att medverka finns antingen en svagare eller en starkare bestämning eller ingen bestämning alls betyder inte att regleringen skulle vara inkonsekvent utan att dessa sätt som utgångspunkt är av olika stor betydelse. Det är således i princip av mycket större betydelse att överlåta lokaler för att användas av en sammanslutning än att överlåta hjälpmedel, och det är därför på sin plats att föga en bestämning till det rekvisit som gäller hjälpmedel, för att detta sätt att medverka till sin betydelse ska vara av samma klass som att överlåta lokaler. Det finns även andra aspekter på formuleringen av de olika gärningssättsrekvisiten. Gärningssättsrekvisiten kan inte heller antas vara förenade med särskilda problem. Det finns ingen anledning att ändra innehållet i gärningssättsrekvisiten till dessa delar.

I 17 kap. 1 a § 1 mom. 7 punkten i strafflagen finns det ett gärningssättsrekvisit som

gäller att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något annat väsentligt sätt. Palermokonventionen förutsatte att man stiftade ett i viss mån öppet rekvisit av denna typ. Lagutskottet utformade ett gärningssättsrekvisit som uppfyller kriterierna i förpliktelsen i konventionen. Lagutskottet utgick från att det kännetecknande för de olika gärningssättsrekvisiten är att det begås väsentliga, aktiva handlingar som främjar en kriminell sammanslutnings brottsliga syften. Kravet på att handlingen ska vara väsentligt är också en central del av gärningssättsrekvisitet i 7 punkten (LaUB 5/2003 rd). Rekvisit av denna typ har ansetts vara mer tillfredsställande med tanke på legalitetsprincipen, om det av dem uttryckligen framgår att de är jämfällbara med de andra gärningssätt som kan komma i fråga. Av den anledningen föreslås det att bestämmelsen ska kompletteras med uttrycket ”till allvarligheten är jämförbart med dessa”.

I vissa av de gärningssättsrekvisit i strafflagens 17 kap. 1 a § 1 mom. som gäller deltagande i en kriminell sammanslutnings verksamhet nämns det att den verksamhet som avses där är betydelsefull ”med tanke på den brottsliga verksamheten” eller används något annat uttryck som hänvisar till en sammanslutnings brottsliga verksamhet. Det är i sig klart att det i alla gärningssättsrekvisiten är fråga om uttryckligen sådan verksamhet enligt gärningssättsrekvisitet som innebär främjande av en sammanslutnings brottsliga verksamhet. I dag finns det inte en sådan hänvisning i alla gärningssättsrekvisiten. Detta motiveras inte av vare sig innehållet eller strukturen i gärningssättsrekvisitet, med undantag av 1 punkten, där det är fråga om att grunda eller bygga upp en kriminell sammanslutning och att värva medlemmar till den. Det har inte heller ansetts behövt att ta in en sådan hänvisning i 2 punkten, där det är fråga om att utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med bl.a. vapen eller andra farliga föremål eller ämnen. För att förenhetliga förteckningen över gärningssätt föreslås det att 4 och 6 punkten kompletteras genom att man i dem tar in rekvisit som gäller brottslig verksamhet.

I strafflagens 17 kap. 1 a § förutsätts det att ett sådant brott som anges i bestämmelsen el-

ler ett straffbart försök till ett sådant brott begås. Det har ansetts att ett utelämnande av denna förutsättning skulle strida mot de allmänna straffrättsliga principerna i Finland. Förutsättningen har även ansetts viktig av konsekvensskäl (RP 183/1999 rd). Grundlagsutskottet ansåg att avgränsningen var viktig i sin bedömning av om kravet på exakthet uppfylldes när man i regleringen i fråga kriminaliserade delaktighet på ett sätt som sträckte sig utöver de inom straffrätten vedertagna delaktighetsbegreppen. I en sådan reglering accentueras kravet på exakthet mer än vanligt (GrUU 10/2000 rd). I samband med verkställandet av Palermokonventionen ansågs det också att förutsättningen var tillåten enligt den konventionen. Grundlagsutskottet konstaterade i samband med behandlingen av regeringens proposition om terroristbrott RP 18/2014 rd att betydelsen av den straffrättsliga legalitetsprincipen accentueras vid straffrättslig reglering av ny typ av det slag som föreslogs i den propositionen. Grundlagsutskottet konstaterar att utskottet i detta slags sammanhang bl.a. har fäst uppmärksamhet vid om verksamheten är aktiv, om det förutsätts att ett brott som kan anses som huvudbrott begås och om gärningen är straffbar endast när den begås uppsåtligt (GrUU 26/2014 rd). Det föreslås också i denna proposition att förutsättningen ska kvarstå.

Det har ansetts vara ett betydande missförhållande i regleringen om organiserade kriminella sammanslutningar att regleringen i viss mån är oenhetlig. Ett förenhetligande av regleringen om organiserade kriminella sammanslutningar kan i hög grad antas klarlägga de frågor som hänför sig till tillämpningen av regleringen. Detta gäller även deltagandet i en kriminell sammanslutnings verksamhet.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att förenhetliga regleringen om organiserade kriminella sammanslutningar i strafflagen. De föreslagna ändringarna förtydligar bestämmelsernas

tillämpningsområde och underlättar således tillämpningen av dem. Samtidigt effektiviserar propositionen bekämpningen av organiserad brottslighet. Ändringarna anses också förenhetliga de olika myndigheternas uppfattningar om vad som i strafflagen avses med organiserad kriminell sammanslutning.

3.2 Alternativ

Alternativen för genomförandet behandlas i avsnitt 2.3 i propositionen, som gäller bedömning av nuläget.

3.3 De viktigaste förslagen

Det kommer också framöver att finnas bestämmelser om organiserade kriminella sammanslutningar i skärpningsgrunden i strafflagens 6 kap. 5 §, kriminaliseringen av deltagande i strafflagens 17 kap. 1 a § och rekvisitet för främjande av grovt narkotikabrott i strafflagens 50 kap. 4 a § samt i kvalifikationsgrunderna i rekvisiten för de grova gärningsformerna av vissa brott. En viktig skillnad jämfört med nuläget är dock att det kommer att finnas en definition på lagnivå av organiserad kriminell sammanslutning som gäller alla bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar. I bestämmelserna är det dessutom fråga om att begå brott som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

I propositionen föreslås det att organiserad kriminell sammanslutning ska definieras i det nya 2 mom. i strafflagens 6 kap. 5 §. Definitionen har samma innehåll som definitionen i det gällande 4 mom. i 17 kap. 1 a § i strafflagen. Enligt 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen avses med organiserad kriminell sammanslutning en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. I alla de bestämmelser i strafflagen som gäller organiserade kriminella sammanslutningar hänvisas det till denna definition.

Skärpningsgrunden i 6 kap. 5 § i strafflagen ändras så att kravet på att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av en

grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott ersätts med ett krav på att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Skärpningsgrunden ändras således för det första så att det kriterium som gäller allvarliga brott stryks i texten. Eftersom skärpningsgrunden dock avser kriminella sammanslutningar som föreslås bli definierade i det nya 2 mom., gäller som gruppens syfte framöver brott med ett straffmaximum på minst fyra års fängelse eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 § i strafflagen, i stället för allvarliga brott. En annan ändring är att tillämpningen av skärpningsgrunden inte längre ska vara beroende av i vilket syfte en sammanslutning har organiserats. I stället är det avgörande framöver att brottet har begåtts som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet.

Det föreslås att det görs tillägg till gärningssåtsrekvisiten i 17 kap. 1 a § 4, 6 och 7 punkten i strafflagen. Genom tilläggen preciseras och förenhetligas skrivningen i de punkterna i förhållande till de övriga punkterna i bestämmelsen. Det föreslås att rekvisitet "medlemmar" i 1 punkten ersätts med uttrycket "personer".

I propositionen föreslås att det rekvisit som finns i 50 kap. 4 a § och i kvalifikationsgrunderna för vissa brott i strafflagen, dvs. att gärningsmannen begår brottet såsom medlem av en organiserad kriminell sammanslutning, ersätts med ett krav på att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. En kriminell sammanslutning som avses i dessa bestämmelser ska också framöver ha organiserats särskilt för att begå brottet i fråga i stor omfattning.

4 Propositionens konsekvenser

Genom propositionen förenhetligas regleringen om organiserade kriminella sammanslutningar i strafflagen. Förenhetligandet ökar regleringens förståelighet och underlättar tillämpningen av den. Genom propositionen har man inte strävat efter att ändra det straffbara området eller straffens stränghet, även om de ändringar som gjorts i bestämmelserna i viss mån kan ändra deras tillämpningsområde. Förslagen i propositionen bedöms inte ha några nämnvärda ekonomiska

konsekvenser. Det föreslås inte att det inrättas nya myndigheter eller att myndigheternas uppgifter ska öka på ett sådant sätt att det skulle krävas extra resurser.

Propositionen bedöms inte ha några betydande konsekvenser för myndigheternas verksamhet eller uppgifter. Propositionen avskaffar onödiga olikheter i strafflagens bestämmelser om organiserade kriminella sammanslutningar och underlättar på så sätt för sin del att de olika myndigheterna får en enhetlig uppfattning om definitionen av organiserad kriminell sammanslutning. Samtidigt effektiviserar propositionen bekämpningen av organiserad brottslighet.

5 Beredningen av propositionen

Den 15 augusti 2013 till satte justitieministeriet en arbetsgrupp med uppgift att bedöma de eventuella behoven av att ändra och förenhetliga 6 kap. 5 § 2 punkten och 17 kap. 1 a § samt definitionerna av organiserad brottslighet i enskilda brottsrekvisit för de grova gärningsformerna av brott i strafflagen och, i det fallet att arbetsgruppen ansåg att det fanns orsak till det, bereda ett förslag till nya bestämmelser i form av en regeringsproposition. Målet var dessutom att de olika myndigheterna ska ha en enhetlig uppfattning om definitionen av organiserad brottslighet. I arbetsgruppen fanns förutom företrädare för justitieministeriet också företrädare för inrikesministeriet, Helsingfors universitet, centralkriminalpolisen, Helsingfors hovrätt, åklagarämbetet i Helsingfors och Finlands Advokatförbund.

Arbetsgruppen utarbetade ett betänkande om saken, Förenhetligande av begreppsapparaten om organiserad brottslighet (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 23/2014). I betänkandet ingår ett kompletterande uttalande av två av medlemmarna i arbetsgruppen. Betänkandet sändes på remiss till 37 myndigheter, organisationer och sakkunniga, och 25 utlåtanden kom in. Ett sammandrag har gjorts av utlåtandena (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 45/2014).

Remissinstanserna förhöll sig i allmänhet mycket positivt till att bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar

förenhetligas. Det ansågs vara en bra utgångspunkt att införa en gemensam definition av organiserade kriminella sammanslutningar och att ta in definitionen i det första regleringssammanhaget, dvs. i bestämmelsen om straffskärpningsgrunder. Detsamma gäller förslaget om att slopa det kriterium i skärpningsgrunden som gäller syftet med organiseringen och att använda uttrycket att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

En del av remissinstanserna fäste i sina utlåtanden dock uppmärksamhet vid att det sannolikt fortfarande kommer att uppstå besvärliga bevisningsfrågor i vissa situationer. En del av remissinstanserna ansåg att man i reformen vid sidan av att förenhetliga bestämmelserna borde öka möjligheterna att tillämpa dem och i högre grad också göra innehållsmässiga ändringar i regleringen, främst i syfte att skärpa den. Utifrån dessa observationer har man utvecklat motiveringen till bestämmelserna genom att fästa uppmärksamhet vid de synpunkter som framfördes om bl.a. bestämmelsernas tillämplighet. Således har bl.a. motiveringen till bestämmelserna om organiserade kriminella sammanslutningar i straffskärpningsgrunden i 6 kap. 5 § i strafflagen utvecklats med tanke på synpunkter som gäller bevisningen.

Med anledning av remissvaren har allmänna motiveringen kompletterats när det gäller grunderna för att förenhetliga gärningssättsrekvisiten för det deltagandebrott som avses i

17 kap. 1 a § i strafflagen. I remissvaren fästes störst uppmärksamhet vid det kriterium för deltagandebrottet som avser begående av ett sådant brott eller försök till brott som avses i bestämmelsen i en kriminell sammanslutnings verksamhet. En del av remissinstanserna ansåg att kriteriet var onödigt eller att det fanns en alltför nära anknytning mellan deltagande enligt gärningssättsrekvisiten i den föreslagna motiveringen till propositionen och det begående av brott eller försök till brott som nämns ovan. Av den orsaken har man kompletterat motiveringen när det gäller behovet av det kriterium som avser ett brott eller ett försök till brott. Dessutom har man utvecklat detaljmotiveringen till paragrafen bl.a. genom att göra anknytningen mellan deltagandegärningen och ett brott eller försök till brott väsentligt mycket svagare.

6 Samband med andra propositioner

I regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av vissa bestämmelser om nätbrott i strafflagen och av vissa lagar som har samband med den (RP 232/2014 rd) föreslås det att bestämmelserna om grov skadegörelse och grovt dataintrång ska ändras. Dessutom föreslås i den propositionen vissa kvalifikationsgrunder som gäller begående av brott som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Propositionerna bör samordnas vid riksdagsbehandlingen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Strafflagen

6 kap. Om bestämmande av straff

5 §. Skärpningsgrunder. I 6 kap. 5 § i strafflagen kvarstår skärpningsgrunden att brottet har begåtts inom ramen för en organiserad kriminell sammanslutning. Grunden formuleras dock på ett annat sätt än i dag, så att straffskärpningsgrunden framöver är att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I fråga om detta föreskrivs i paragrafens 1 mom. 2 punkt. Tempus i punkterna i 1 mom. förenhetligas. I 2 mom. finns en definition av organiserad kriminell sammanslutning.

1 mom. Straffskärpningsgrunden är att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Det handlar om de förutsättningar under vilka ett visst brott, sett från en organiserad kriminell sammanslutnings synpunkt, är av sådan betydelse att det kan anses ha begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

I det att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet (relevanskriteriet) ingår att brottet ska anses ha godkänts av sammanslutningen, att det har begåtts på sammanslutningens vägnar eller till förmån för sammanslutningen eller i dess namn och passar in i sammanslutningens verksamhet som helhet.

Brottet ska kunna anses ha godkänts av sammanslutningen som ett brott som begåtts inom dess verksamhet. Det krävs dock inte t.ex. något uttryckligt uttalande eller över huvud taget någon bestämd form, utan bedömningen ska göras som en helhet från fall till fall utifrån omständigheterna. Brott som en person ensidigt vill knyta till sammanslutningen är inte brott som begåtts inom ramen för en kriminell sammanslutning. T.ex. ett brott som en person begår på eget initiativ och självständigt i hopp om att få bli medlem i sammanslutningen uppfyller inte det krite-

rium som avses här. Godkännandet kan t.ex. ta sig uttryck i att sammanslutningens ledning har beslutat om att begå brottet i fråga och gett order om eller annars tagit initiativ till detta. Beslutet kan också ha fattats av medlemmarna i sammanslutningen gemensamt. Man kan också exempelvis på förhand inom sammanslutningen ha beslutat att en viss typ av brott kan begås för sammanslutningens räkning utan en särskild order eller ett särskilt beslut om saken.

Brottet ska också ha begåtts på en sammanslutnings vägnar eller till förmån för den eller i dess namn. När dessa kriterier är uppfyllda kan brottet anses ha begåtts för sammanslutningens och inte för gärningsmannens egen räkning. Det finns nyansskillnader mellan att brottet har begåtts på en sammanslutnings vägnar eller till förmån för den eller i dess namn, men det väsentliga i samtliga fallen är att brottet då kan anses ha begåtts för sammanslutningens räkning. Ett tecken på att ett brott har begåtts till förmån för en sammanslutning kan t.ex. vara att vinningen av brottet har överlämnats till sammanslutningen. Om en gärningsman har utnyttjat en sammanslutnings symboler vid begåendet av ett brott, kan detta vara ett indicium på att brottet begicks för sammanslutningens räkning, men det kan också vara fråga om att gärningsmannen utnyttjade symbolen som effektmedel i sin egen brottsliga verksamhet. När ett brott ska anses ha godkänts av en sammanslutning och ha begåtts för dess räkning har brottet på sätt och vis begåtts av sammanslutningen, trots att straffrätten inte känner till något sådant kollektivt ansvar.

Att gärningsmannen är medlem av en kriminell sammanslutning är varken en nödvändig eller en tillräcklig förutsättning för att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Det krävs inte nödvändigtvis att en person är medlem av sammanslutningen i fråga för att brottet ska anses ha begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. För att ett brott som har begåtts av en helt utomstående person ska anses ha begåtts

som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet krävs det dock särskilda motiveringar jämfört med när gärningsmannen är medlem i sammanslutningen. Kriteriet kunde uppfyllas t.ex. om det för att få bli medlem i en sammanslutning krävs att man begår ett brott som uppfyller de övriga kriterierna i grunden på order av sammanslutningens ledare. På det sätt som sägs ovan uppfylls kriteriet däremot inte om en person utan godkännande av sammanslutningen ensidigt begår ett brott, t.ex. för att få bli medlem i en sammanslutning.

Å andra sidan innebär inte heller det att gärningsmannen är medlem av en kriminell sammanslutning i sig att ett brott ska anses ha godkänts av sammanslutningen eller att det har begåtts på sammanslutningens vägnar eller till förmån för den eller i dess namn, utan gärningsmannen ska ha begått brottet som medlem av en organiserad kriminell sammanslutning, dvs. uttryckligen i denna egenskap. Också i det fallet att gärningsmannen har begått brottet som medlem av en organiserad kriminell sammanslutning krävs det att brottet kan anses både ha godkänts av sammanslutningen och ha begåtts för dess räkning. Ett brott som har begåtts av en medlem i en sammanslutning omfattas inte heller nödvändigtvis av relevanskriteriet t.ex. om personen har varit medlem bara en kort tid och därför ännu inte känner till sammanslutningens kriminella verksamhet och inte förstår att det egna brottet är en del av denna verksamhet.

Enligt definitionsbestämmelsen i 2 mom. handlar en sammanslutning i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. Av definitionen av kriminell sammanslutning följer att den kriminella verksamheten som helhet ska grunda sig på brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, hets mot folkgrupp eller övergrepp i rättssak. Brottet ska utgöra ett led i sammanslutningens verksamhet som helhet. Enligt det kriteriet ska brottet passa in i den kriminella sammanslutningens kriminella verksamhet som helhet och tydligt tjäna denna. Om en kriminell sammanslutnings verksamhet som helhet av-

ser narkotikabrott, omfattas de narkotikabrott som är tillräckligt allvarliga av kriteriet. Ett enstaka lägenhetsinbrott hör däremot inte till denna helhet. För det brottet ansvarar de som medverkat till brottet, i enlighet med bestämmelserna i strafflagens 5 kap. En sammanslutning kan visserligen dock bedriva verksamhet, och gör det ofta också, i syfte att begå många olika slags brott som avses i bestämmelsen, t.ex. brott som medför ekonomisk vinning. En sammanslutning kan också utvidga eller ändra sin verksamhetshelhet, t.ex. så att den innefattar lägenhetsinbrott vid sidan av eller i stället för narkotikabrott. Det sagda kan även tillämpas på brott av hämndkaraktär som begås mellan en sammanslutnings medlemmar och tidigare medlemmar. Om det således också ingår i en sammanslutnings verksamhetssyfte att begå hämndbrott som i övrigt uppfyller kriterierna i definitionen t.ex. mot tidigare medlemmar, kan brottet ha begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

När man beaktar definitionsbestämmelsens innehåll lämpar sig skärpningsgrunden naturligtast för brott som uppfyller de kriterier som anges ovan och för vilka det föreskrivna strängaste straffhotet är fängelse i minst fyra år samt för brott som avses i 11 kap. 10 § och 15 kap. 9 § i strafflagen. Tillämpningen av skärpningsgrunden har dock inte allmänt begränsats till enbart dessa brott. Den kan också bli tillämplig på andra brott som i övrigt uppfyller de kriterier som anges ovan och som tydligt har främjat en kriminell sammanslutnings gemensamma verksamhetssyfte. Om ett brott inte har något samband med ligans verksamhet som helhet, får skärpningsgrunden inte tillämpas.

Om två personer tillsammans begår ett brott som i övrigt uppfyller kriterierna i definitionen och bara den ena av dem begår brottet som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, handlar det endast för den personens del om ett brott som begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

Det kan visa sig problematiskt att tillämpa skärpningsgrunden särskilt i de fall där gärningsmannen medverkar till brottet efter påtryckningar från andra personer eller under påverkan av gruppdisciplin. Samma omstän-

dighet som i vissa fall talar för straffskärpning kan således under andra förhållanden motivera straff lindring.

2 mom. Enligt den föreslagna definitionsbestämmelsen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen avses med organiserad kriminell sammanslutning en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. Bestämmelsen motsvarar den gällande definitionsbestämmelsen i 17 kap. 1 a § 4 mom. i strafflagen.

Enligt artikel 2 c i Palermokonventionen avses med "strukturerad sammanslutning" en sammanslutning som inte slumpvis har bildats för att omedelbart begå ett brott och som inte behöver ha formellt definierade roller för sina medlemmar, kontinuitet i medlemskapet eller en utvecklad struktur. Enligt artikel 1.2 i rambeslutet om organiserad brottslighet avses med "strukturerad sammanslutning" en sammanslutning som inte tillkommit slumpartat i det omedelbara syftet att begå ett brott eller som inte nödvändigtvis har formellt fastställda roller för medlemmarna, kontinuitet i sammansättningen eller en utarbetad struktur. Dessa nästan identiska beskrivningar som kompletterar definitionen av kriminell sammanslutning i konventionen och rambeslutet beaktas vid tolkningen av definitionen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen. Däremot är det inte fråga om huruvida sammanslutningen uppfyller t.ex. de så kallade ENFOPOL-kriterierna.

En organiserad kriminell sammanslutning har således grunddrag som gäller 1) sammanslutningens tidsmässiga varaktighet, 2) sammanslutningens medlemmar, 3) sammanslutningens struktur och 4) sammanslutningens verksamhet och syfte.

En kriminell sammanslutning inrättas för att begå flera brott under en lång eller obestämd tid. Åtminstone inte alla brotten har planerats på förhand. Av denna grundkaraktär hos en kriminell sammanslutning följer att avsikten ofta är att sammanslutningen ska vara verksam tills vidare under en längre tid. Det går inte att föreskriva om någon särskild minimitid. De innehållsmässiga kriterierna

för en kriminell sammanslutning är sådana att det, för att man i praktiken ska kunna försäkra sig om att de är uppfyllda, i allmänhet ska krävas att sammanslutningens verksamhet har pågått åtminstone en tid. Det räcker i allmänhet inte att verksamheten har pågått i några veckor, medan det däremot helt klart räcker att den har pågått i minst ett år, och varaktighet däremellan ska bedömas från fall till fall. En sammanslutning som har tillkommit slumpartat för att omedelbart begå ett brott är inte en sådan organiserad kriminell sammanslutning som avses här. Typiskt för medverkan enligt strafflagens 5 kap. är att flera personer medverkar till ett eller flera specificerade brott, medan det däremot hör till en organiserad kriminell sammanslutnings grundkaraktär att den brottsliga verksamheten som helhet inte har planerats på förhand, utan brott planeras och begås under den tid sammanslutningen är verksam.

Enligt det krav som gäller medlemmarna i en sammanslutning ska en organiserad kriminell sammanslutning bestå av minst tre personer. Medlemskapet för en viss enskild medlem behöver dock inte vara fortgående. De tre personerna i en sammanslutning kan vara olika personer vid olika tidpunkter. Av de allmänna förutsättningarna för straffrättsligt ansvar följer att dessa personer ska ha uppnått åldersgränsen för straffrättsligt ansvar.

Sammanslutningen ska vara strukturerad. Kriminella sammanslutningar har ofta en så tät organisation att man av detta kan sluta sig till att det finns en hierarki och arbetsfördelning. En sådan struktur kan främja ett effektivt begående av brott. Trots att en sammanslutning är strukturerad behöver dess medlemmar dock inte formellt ha tilldelats vissa specifika uppgifter. Sammanslutningens struktur behöver inte heller vara särskilt långt utvecklad. Den behöver således inte nödvändigtvis grunda sig på t.ex. strikta hierarkiska ledarskapsförhållanden eller en högt specificerad arbetsfördelning. En kriminell sammanslutning kan också ha organiserats t.ex. via internet.

Det ska dock vara fråga om en "sammanslutning", och den sammanslutningen ska vara "strukturerad". Sammanslutningen ska vara strukturerad på ett sådant sätt att det

tjänar dess grundläggande syfte, dvs. att handla i samförstånd för att begå sådana brott som avses i bestämmelsen. Strukturen ska också vara sådan att sammanslutningen t.ex. är kapabel att fatta beslut om den brottsliga verksamhet som avses i bestämmelsen och verkställa dessa beslut. Också det att begreppet organiserad kriminell sammanslutning inte omfattar sådana slumpartade sammanslutningar enligt konventionen och rambeslutet som tillkommit i syfte att begå brott, är för sin del ett uttryck för att det i en organiserad kriminell sammanslutning i typfallet uttryckligen handlar om en strukturerad sammanslutning som är verksam under en längre tid och inte om individer som med hjälp av varandra begår ett eller flera enstaka brott. En organiserad kriminell sammanslutning är en struktur som används för att begå brott under en längre eller obestämd tid och som inte är begränsad till att begå bara ett enstaka brott.

I begreppet kriminell sammanslutning ingår inte att sammanslutningen ursprungligen ska ha organiserats uttryckligen för att begå de brott som avses i bestämmelsen. Sammanslutningen ska dock vara strukturerad på det sätt som anges ovan. Med tanke på tillämpningen av bestämmelsen saknar det betydelse om sammanslutningen strukturerades omedelbart när den inrättades eller om sammanslutningen eventuellt ursprungligen inrättades för något annat syfte.

Enligt definitionsbestämmelsen handlar en sammanslutning i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. Som brott som är tillräckligt allvarliga med tanke på en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhetssyfte fastställs således de brott för vilka det föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år samt hets mot folkgrupp och övergrepp i rättssak. Också i konventionen och rambeslutet utgår man från ett hot om fyra års fängelse. Till skillnad från vad som är fallet i konventionen och rambeslutet avgränsas brotten i definitionsbestämmelsen dock inte i detta sammanhang på den grunden om ekonomisk eller annan materiell vinning eftersträvas eller inte. Brott som har begåtts i detta syfte är dock typiska för orga-

niserade kriminella sammanslutningar, vilket kan ha betydelse vid bedömningen av om ett brott har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

Om en sammanslutning enbart begår olika slag av andra brott än de som avses i strafflagens 10 kap. 11 § eller 15 kap. 9 §, för vilka det föreskrivna maximistrafhotet är lägre än fyra års fängelse, handlar det inte om en sådan kriminell sammanslutning som avses i definitionsbestämmelsen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen. En annan sak är att denna omständighet annars kan komma att beaktas vid bestämmandet av straffet.

När man utifrån definitionsbestämmelsen bedömer om det är fråga om en organiserad kriminell sammanslutning, kan man bl.a. fästa vikt vid antalet brott som har begåtts eller är tänkta att begås i sammanslutningens verksamhet och vid arten av dessa brott och brottstidpunkterna. Ju fler dessa brott är och ju allvarligare och mer frekventa de är, desto större grund finns det för att anse att det handlar om en sådan organiserad kriminell sammanslutning som avses i bestämmelsen. Det går inte att dra några definitiva slutsatser enbart av medlemmarnas eventuella straffregister, när man beaktar att det å ena sidan kan vara fråga om brott som begicks innan sammanslutningen fanns till och att brotten å andra sidan inte heller annars nödvändigtvis hänför sig till den organiserade kriminella sammanslutningens verksamhet. Det går inte att ange några exakta kvantitativa kriterier för hur många sådana brott som avses i definitionsbestämmelsen som ska ha begåtts inom en sammanslutnings verksamhet eller inom vilken tidsperiod eller hur ofta de ska ha begåtts. Det handlar om när kriterierna i definitionsbestämmelsen bl.a. med beaktande av dessa grunder kan anses vara uppfyllda, bedömda som en helhet.

Utifrån det som sägs i skäl 21 i motiven till högsta domstolens avgörande 2013:90 kan man utgå från att den slutsats som drogs om en sammanslutnings art i en tidigare dom i ett annat brottmål inte har sådan s.k. positiv rättskraftsverkan att bedömningen av sammanslutningens art i den tidigare domen ska läggas till grund för avgörandet i ett nytt mål. Den tidigare domen kan emellertid ha bevisverkan vid bedömningen av om definitionen

ska tillämpas i ett nytt mål. De omständigheter som framgår av den tidigare domen kan vid sidan av andra omständigheter användas som bedömningsgrund i det nya målet vid bedömningen av en sammanslutnings karaktär.

17 kap. Om brott mot allmän ordning

1 a §. *Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.* Det föreslås att strafflagens 17 kap. 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ska kvarstå oförändrad till sin struktur, med undantag av att definitionen av organiserad kriminell sammanslutning i paragrafens sista moment överförs till strafflagens 6 kap. 5 § och blir ett nytt 2 mom. i den paragrafen och det i strafflagens 17 kap. 1 a § 1 mom. hänvisas till definitionen i det momentet.

Strukturellt består deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet av följande delar: 1) de specificerade rekvisiten som gäller gärningssättet i 1 mom. 1—7 punkten, 2) det allmänna rekvisitet som gäller deltagande i 1 mom. som kompletterar dem, 3) att ett brott som gruppen strävar efter i sin verksamhet och som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen eller ett straffbart försökt till ett sådant brott begås och 4) subsidiaritetsklausulen. Den reglering som gäller de tre första elementen finns i 17 kap. 1 a § 1 mom. i strafflagen, även om det rekvisit som gäller gärningssättet att ge juridiska råd i momentets 6 punkt kompletteras genom bestämmelsen i paragrafens 2 mom. Bestämmelsen om det fjärde elementet, dvs. subsidiaritetsklausulen, finns i paragrafens 3 mom.

1 mom. 1 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att grunda eller bygga upp en organiserad kriminell sammanslutning eller genom att värva eller försöka värva personer till sammanslutningen. Jämfört med nuläget föreslås det att i punkten används uttrycket "personer" i stället för "medlemmar". Att grunda eller bygga upp en sammanslutning är synnerligen väsentliga tillvägagångssätt med tanke på uppkomsten av en sammanslutning och dess fortsatta verksamhet. Grundandet hänför sig

till en sammanslutnings begynnelsefas, medan uppbyggandet för sin del kan ske i den fas när sammanslutningen grundas eller består av annan aktiv verksamhet som är ytterst viktig för sammanslutningens existens. I samtliga de rekvisit som gäller gärningssättet är det fråga om att delta i en kriminell sammanslutnings verksamhet genom aktiva handlingar. Den som grundar eller bygger upp en sammanslutning kan göra sig skyldig till sådan verksamhet som avses i bestämmelsen också utan att själv vara egentlig medlem i sammanslutningen. Enbart att bli medlem är inte straffbart utifrån bestämmelsen.

Värvningen kan skötas genom samtal på tu man hand eller i större skala. Den kan ske både när sammanslutningen grundas och senare. Värvningen har genomförts när de som värvas blir medlemmar i sammanslutningen. Försök att värva jämsställs med att värva.

2 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att utrusta eller försöka utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med explosiva varor, vapen, skjutförmödenheter eller ämnen eller förnödenheter som är avsedda för tillverkning av sådana eller med andra farliga föremål eller ämnen. Med att utrusta en sammanslutning kan avses att skaffa vapen eller andra föremål eller ämnen som avses i punkten och att överlämna dem till sammanslutningen mot eller utan ersättning för att användas av denna. Det väsentliga är för det första att de vapen, föremål eller ämnen som avses i punkten uttryckligen ska användas av sammanslutningen. Det handlar således inte om ett sådant förfarande som avses i punkten när vapen eller ämnen överlämnas till någon som är medlem i en sammanslutning utan att det finns någon anknytning till sammanslutningens verksamhet. För det andra förutsätts det i bestämmelsen att det är fråga om flera vapen eller skjutförmödenheter. Utifrån denna förutsättning kan det inte vara fråga om ett enstaka vapen eller en enstaka skjutförmödenhet, utan vapnen eller de andra föremål eller ämnen som avses i punkten ska vara många. Detta framgår även av uttrycket utrusta i punkten. Med att utrusta jämsställs försök att utrusta, t.ex. försök att skaffa vapen som har

planerats för att användas av en sammanslutning.

Med andra farliga föremål eller ämnen avses alla slags föremål och ämnen som kan orsaka allmän fara. Ett ämne kan vara farligt t.ex. på grund av att det är giftigt eller frätande eller på grund av någon annan liknande egenskap. Eggvapen nämns inte särskilt i punkten. Att överlämna några eggvapen till en sammanslutning kan normalt inte anses som sådant utrustande som avses i punkten. Om eggvapnen eller andra jämförbara föremål i undantagsfall kan orsaka allmän fara, kan de anses som farliga föremål.

3 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att ordna eller försöka ordna utbildning för en organiserad kriminell sammanslutning eller ge en organiserad kriminell sammanslutning utbildning för brottslig verksamhet. Med att ordna utbildning avses att organisera och praktisk genomföra utbildning. Försök att ordna utbildning jämföras med att ordna utbildning.

Den utbildning som avses i punkten har inte begränsats till någon viss typ av utbildning, så länge den sker för sammanslutningens brottsliga verksamhet. I typfallet kan det handla om handledning i hur man använder skjutvapen eller explosiva varor eller annan utbildning i att begå brott. Det kan också vara fråga om utbildning i hur man begår allvarliga ekonomiska brott. Politisk eller ideell utbildning är inte sådan utbildning som avses här. Punkten gäller inte normal utbildning i vapen användning som ordnas på en skjutbana t.ex. av en organisation eller företagare som har tillstånd för verksamheten, om inte det i ett undantagsfall är fråga om utbildning uttryckligen för brottslig verksamhet.

4 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att för en organiserad kriminell sammanslutning skaffa eller försöka skaffa eller genom att till en organiserad kriminell sammanslutning överlåta lokaler eller andra utrymmen som den behöver för brottslig verksamhet eller fordon eller andra hjälpmedel av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Jämfört med nuläget tas i punkten således in omnämnanden av att lokaler eller hjälpmedlen

ska vara av betydelse uttryckligen för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Genom kompletteringen strävar man efter att förtydliga och förenhetliga bestämmelsen i förhållande till de övriga gärningssätt som nämns i paragrafen.

Hjälpmedlen ska vara av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Denna förutsättning gäller även fordon. Lokaler och andra utrymmen är redan som utgångspunkt tillräckligt betydande med tanke på rekvisitet, men även i fråga om dem förutsätts det att de behövs uttryckligen för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Andra hjälpmedel av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet kunde vara t.ex. särskild informationsbehandlings- eller kommunikationsutrustning eller förfälskade eller falska handlingar eller falska pengar. Frågan om vilka hjälpmedel som är hjälpmedel av synnerlig vikt är dock delvis också beroende av vilken typ av brott som den organiserade kriminella sammanslutningen syftar till med sin verksamhet.

Som gärningssätt nämns för det första att skaffa. Försök att skaffa jämföras med att skaffa. Även överlåta nämns som gärningssätt. Det krav på uppsåt som ingår i brottet garanterar att t.ex. en uthyrare eller bilförsäljare som handlat i god tro inte kan bestraffas för att ha deltagit i en sammanslutnings verksamhet. Det är således klart att normal näringsverksamhet är tillåten trots bestämmelsen. I det krav på uppsåt som hänför sig till rekvisitet ingår att verksamheten inte kan vara straffbar på basis av bestämmelsen, om en person inte vet att lokalerna och hjälpmedlen är avsedda för sådan brottslig verksamhet som avses i bestämmelsen.

5 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera en organiserad kriminell sammanslutnings brottsliga verksamhet. För att det ska vara straffbart att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar krävs det att finansiärens syfte är att tillgångarna helt eller delvis används eller kommer att användas i en sammanslutnings brottsliga verksamhet. Med tillgångar avses all slags egendom som har ett ekonomiskt värde. Till-

gångarna kan vara materiella eller immateriella och lösa eller fasta.

Med att tillhandahålla tillgångar avses t.ex. att en person donerar sina egna pengar till ett konto som sammanslutningen använder. Insamlingen av tillgångar kan däremot gå till t.ex. så att man ordnar en penninginsamling. Det kan t.ex. vara straffbart som indirekt tillhandahållande av tillgångar att ge pengar åt en annan person för att han eller hon ska finansiera en sammanslutnings brottsliga verksamhet. På basis av punkten är det dock inte straffbart att en enskild person t.ex. skaffar understödsprodukter av ett obetydligt värde.

6 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller genom att ge ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Jämfört med nuläget tas i punkten således in en hänvisning om att de råd som ges ska vara av betydelse uttryckligen för sammanslutningens brottsliga verksamhet. Genom tillägget strävar man efter att förtydliga och förenhetliga bestämmelsen i förhållande till de övriga gärningssätt som nämns i paragrafen. Punkten har en nära anknytning till paragrafens föreslagna 2 mom., enligt vilket punkten inte gäller uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet.

Att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter kan t.ex. innebära att ha hand om betalnings- och penningtrafiken i anslutning till en sammanslutnings brottsliga verksamhet. Det ska uttryckligen vara fråga om viktiga ekonomiska angelägenheter. Den som ger råd kan göra sig skyldig till straffbar verksamhet t.ex. när han eller hon ger ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet om hur man grundar bulvaner som behövs i verksamheten, öppnar utländska konton för att dölja penningtrafik eller upprättar avtal som inte överensstämmer med fakta. Å andra sidan kan man inte på basis av punkten bestraffa t.ex. ett juridiskt ombud som har gett råd i fråga om ett rättsligt problem som gäll-

de en medlems personliga liv. Det kan över huvud taget inte anses som ett sådant förfarande som avses i punkten att bistå en person som är medlem i en sammanslutning vid rättegång eller att ge honom eller henne sedvanliga juridiska råd eller annan sedvanlig rättslig hjälp. Begränsad på detta sätt och kompletterad med 2 mom., som föreslås kvarstå, uppfyller punkten det krav som gäller garantierna för en rättvis rättegång, vilka tryggs i grundlagens 21 § och i artikel 6 i Europarådets människorättskonvention.

7 punkten. I punkten är det fråga om att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något väsentligt sätt som till allvarligheten är jämförbart med dem som anges i 1—6 punkten. Det kunde vara fråga om detta t.ex. när en person utför andra viktiga handlingar som gäller att leda sammanslutningen än sådana som hör till tillämpningsområdet för 1 punkten, eller när en person vaktar en kriminell sammanslutnings lokaler, till den del dessa handlingar innebär att personen deltar i verksamhet där syftet är att begå sådana brott som avses i bestämmelsen. Att t.ex. enbart delta i en sammanslutnings möten uppfyller inte rekvisitet för brottet. Det deltagande som avses i punkten ska dessutom, på samma sätt som verksamheten enligt de övriga punkterna, vara väsentligt och aktivt och rikta sig uttryckligen mot sammanslutningens brottsliga verksamhet, och deltagandet är straffbart endast när det är uppsåtligt. Dessutom förutsätts det i punkten att det är fråga om verksamhet som till sin allvarlighet är jämförbar med den verksamhet som avses i 1—6 punkten.

Enligt det föreslagna allmänna rekvisitet om deltagande i strafflagens 17 kap. 1 a § 1 mom. är det straffbart att en person, genom att begå en gärning som anges i de rekvisit som gäller gärningssättet, ”deltar i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott som anges i det momentet”.

Ett handlande som uppfyller det rekvisit som gäller gärningssättet uppfyller inte som sådant villkoren för att tillämpa straffbestämmelsen. Det allmänna rekvisitet om del-

tagande kompletterar gärningssättsrekvisiten så att gärningssättsrekvisitet läses tillsammans med det. Deltagandet sker således på det sätt som anges i gärningssättsrekvisitet.

En central fråga är vad det är man deltar i genom det i gärningssättsrekvisiten specificerade handlandet som innebär deltagande. Detta framgår av den del av det allmänna rekvisitet om deltagande som kommer efter orden "deltar i". Av bestämmelsen framgår för det första att föremålet för deltagandet är en organiserad kriminell sammanslutnings "verksamhet". Detta preciseras, för det andra, ytterligare av att det handlar om "en i 6 kap. 5 § 2 mom. [i strafflagen] avsedd organiserad kriminell sammanslutnings" verksamhet. Enligt den bestämmelsen avses med organiserad kriminell sammanslutning en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. För det tredje är det enligt det allmänna rekvisitet om deltagande fråga om deltagande i en i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet "i vilken syftet är att begå" ett eller flera brott som anges i det momentet.

Det handlar således inte om att delta i utförandet av ett brott som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen, eftersom detta är straffbart enligt de bestämmelser som gäller rekvisitet för brottet i fråga samt medverkan och försök till brott. I 17 kap. 1 a § i strafflagen kan det vara fråga om att delta i en tidigare fas än ett sådant straffbart handlande, dvs. i verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera sådana brott som avses i bestämmelsen. Eftersom syftet med den verksamhet som deltagandegärningen avser uttryckligen ska vara att begå ett eller flera sådana brott som avses i bestämmelsen, är det inte heller enbart fråga om att allmänt utföra handlingar som tjänar begåendet av ett eller flera brott, utan någon anknytning till ett konkret brott. Man bör dock beakta att deltagandebrottet ska kunna ske på något av de sätt som anges i gärningssättsrekvisitet.

Det finns således en anknytning mellan deltagandegärningen och det eller de brott

som verksamheten syftar till. Man bör också bedöma hurdan denna anknytning ska vara och hur ingående det eller de brott som verksamheten syftar till bör specificeras. Deltagandegärningen ska tydligt tjäna detta syfte, men deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är som utgångspunkt alltid ett steg längre från själva brottet än medhjälp. Det ska inte heller ställas alltför långtgående krav när det gäller specificeringen av brottet eller brotten. Detta framgår för sin del av att gärningssättsrekvisiten när det gäller deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet delvis ganska tydligt hänvisar till en tidpunkt före utförandet av ett konkret brott. Å andra sidan ska det allmänna rekvisitet om deltagande för sin del begränsa det straffbara området som fastställs utifrån bestämmelsen.

Enligt bestämmelsen avser deltagandet verksamhet i vilken syftet är att begå "ett eller flera" sådana brott som avses i momentet. Om deltagandet avser verksamhet i vilken syftet är att begå bara ett brott, kan det i vissa fall redan vara fråga om medhjälp. Trots att syftet med den verksamhet som är föremål för deltagandebrottet kan vara att begå endast ett sådant brott som avses i rekvisitet, framgår det av definitionen av organiserad kriminell sammanslutning i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen att sammanslutningens syfte är att begå inte bara ett utan flera brott.

Det tredje elementet i deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är som förut kravet på att det begås eller görs ett straffbart försök att begå ett sådant brott som avses i bestämmelsen. I detta krav ingår att det i sammanslutningens verksamhet begås ett i strafflagens 6 kap. 5 § 2 mom. avsett brott som gruppen strävar efter i sin verksamhet eller ett försök till ett sådant. Det ska således också begås ett sådant brott eller försök i sammanslutningens verksamhet, trots att det inte är behövligt att kunna visa att det finns ett omedelbart samband mellan deltagandegärningen och det enskilda brottet eller försöket till det.

Deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är som utgångspunkt alltid ett steg längre från själva brottet än medhjälp, såsom anges ovan. Genom deltagandebrottet utsträcks straffbarhe-

ten till ett handlande som ännu inte utgör medhjälp. Vid deltagande är det fråga om att delta i verksamhet i vilken syftet är att begå brott, inte om att medverka till utförandet av ett enskilt brott.

Deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ska vara rättsstridigt. Om kriterierna i rekvisitetet är uppfyllda, skapas det en presumption om gärningens rättsstridighet, men de övriga normerna i rättsordningen kan betyda att gärningen ändå inte är rättsstridig. Det är t.ex. inte straffbart att en polisman deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet när polismannen har handlat i enlighet med de förutsättningar som anges i 10 kap. 29 § i tvångsmedelslagen så att handlandet är berättigat. Inte heller är t.ex. sedvanlig näringsverksamhet eller sedvanlig verksamhet som juridiskt ombud rättsstridigt.

Det är inte uteslutet att den som har handlat på ett sätt som uppfyller kriterierna i 17 kap. 1 a § i strafflagen har gjort det under tvång. Att en medlem i en kriminell sammanslutning har begått en gärning som varit obehaglig för honom eller henne själv eller att det kan vara svårt att lämna en kriminell sammanslutning betyder inte i sig att det är fråga om sådant tvång som leder till ansvarsfrihet. På frågan om när det kan handla om ansvarsfriande tvång eller ansvarslindrande omständigheter enligt 6 kap. 6 § i strafflagen tillämpas de allmänna principerna om detta. Det är klart att enbart ett påstående om ett sådant tvång inte räcker för att frita gärningsmannen från ansvar.

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet förutsätter uppsåt. De allmänna bestämmelserna om följduppsåt och omständighetsuppsåt blir tillämpliga. En person ska således vara på det klara med innehållet i den åtgärd genom vilken han eller hon deltar, dvs. att den betyder att han eller hon deltar i uttryckligen sådan verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera sådana brott som avses i bestämmelsen, vilken betydelse deltagandet har med tanke på detta syfte samt att det handlar om en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, varvid uppsåtet ska täcka de drag som anges för en organiserad kriminell sammanslutning i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen.

2 mom. Paragrafens 2 mom., enligt vilket vad som i 1 mom. 6 punkten föreskrivs om juridisk rådgivning inte gäller uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet, föreslås kvarstå. Momentet avgränsar straffbestämmelsen i motsvarighet till nuläget, så att man genom den inte ingriper i rättsskyddet enligt grundlagens 21 § eller den särskilt förtroendefulla relation mellan ett ombud eller ett rättegångsbiträde och hans eller hennes huvudman som skyddas genom vittnesförbudet i 17 kap. 23 § 1 mom. 4 punkten i rättegångsbalken.

3 mom. I 17 kap. 1 a § 3 mom. sägs det att vad som föreskrivs i 1 mom. inte tillämpas om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Det är således fråga om en subsidiaritetsklausul. Av de allmänna principerna om sammanträffande av brott följer att den som gjort sig skyldig till ett fullbordat brott inte bestraffas för eventuella straffbara förstadier till det brottet, dvs. försök, förberedelse eller ett brott av förberedelsekaraktär, till den del det över huvud taget föreskrivs att de förstadierna utgör brott i samband med brottet i fråga.

Deltagande enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen är dock inte i egentlig mening ett förstadium till ett visst specificerat brott som har framskridit till en fullbordad gärning eller försök. En gärning som också är straffbar som medhjälp kan inte ytterligare bestraffas särskilt som ett deltagandebrott enligt 1 a §. Om gärningsmannens deltagande däremot klart hänför sig till även andra brott enligt bestämmelsen som verksamheten syftar till än det där personen var medhjälpare eller gärningsman, ska gärningsmannen dömas till straff för både deltagandebrottet och medhjälpen eller som gärningsman.

Subsidiaritetsklausulen gäller inte enbart förhållandet mellan deltagandegärningen och de brott som verksamheten syftar till, med beaktande av att det i regel föreskrivs om ett straff på minst fyra års fängelse för de sistnämnda, medan subsidiaritetsklausulen för sin del gäller brott för vilka det föreskrivna straffet är fängelse i minst två år. Det är också fråga om förhållandet mellan deltagandegärningen och något annat brott som förverk-

ligats genom den än ett sådant som verksamheten syftar till. Om straffmaximum för detta andra brott är fängelse i minst två år, ska bestämmelsen om det tillämpas i första hand.

Till frågan om indelningen av brott i brottsenheter hänför sig för sin del det att om en person uppfyller flera av gärningssättsrekvisiten i 17 kap. 1 a § 1 mom. i strafflagen, är det fråga om endast ett brott, på samma sätt som om personen genom sitt handlande skulle ha uppfyllt flera av kvalifikationsgrunderna för den grova gärningsformen av något brott. Det följer redan av formuleringen av rekvisitet att om en viss deltagandegärning gäller verksamhet vars syfte är att begå flera brott, är det fråga om ett enda deltagandebrott.

8 a §. Grovt ordnande av olaglig inresa. I 17 kap. 8 a § 2 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Ändringar jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom. och att det verb som gäller gärningssättet i kvalifikationsgrunden ändras så att det har formen "begås". Syftet med att ändra verbets tempus är att förenhetliga bestämmelserna, och ändringen påverkar inte innehållet.

Till dessa delar förutsätter kvalifikationsgrunden att två omständigheter är uppfyllda. För det första ska det uttryckligen vara fråga om en sådan sammanslutning som definieras i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen. Med sammanslutning avses således en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. När det gäller definitionens närmare innehåll hänvisas det till det som sägs ovan i motiveringen till 6 kap. 5 § i strafflagen. För det andra ska brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Brottet är här ordnande av olaglig inresa. Frågan om när brottet kan anses begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet behandlas även den

i övrigt i motiveringen till 6 kap. 5 § i strafflagen.

Brottet förutsätter uppsåt även med avseende på de omständigheter som gäller kvalifikationsgrunden. Vid sidan av grundformen av brottet och kvalifikationsgrunden förutsätts det, för att den grova gärningsformen ska realiseras, både i detta sammanhang och i fråga om de grova gärningsformer som behandlas nedan givetvis att även kravet på att brottet bedömt som en helhet är grovt är uppfyllt.

Den kvalifikationsgrund som gäller kriminella sammanslutningar betyder inte att den som gjort sig skyldig till grovt ordnande av olaglig inresa på basis av samma gärning bestraffas även för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a §. Detta beror vid sidan av de allmänna principerna om sammanträffande av brott även på att straff inte döms ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, på basis av subsidiaritetsklausulen i 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Maximistraffet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, medan sex års fängelse kan dömas ut för grovt ordnande av olaglig inresa.

18 a §. Grov spridning av barnpornografisk bild. I 17 kap. 18 a § 1 mom. 4 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Ändringar jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom. och att det verb som gäller gärningssättet i kvalifikationsgrunden ändras så att det har formen "begås". Syftet med att ändra verbets tempus är att förenhetliga bestämmelserna, och ändringen påverkar inte innehållet.

Kvalifikationsgrunden förutsätter att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Dessa krav behandlas ovan i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa. Detsamma

gäller det uppsåt som kvalifikationsgrunden förutsätter, kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet samt förhållandet mellan kvalifikationsgrunden och förutsättningarna för den grova gärningsformen och deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen.

25 kap. Om brott mot friheten

3 a §. Grov människohandel. I 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Ändringar jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom. och att det verb som gäller gärningssättet i kvalifikationsgrunden ändras så att det har formen "begås". Syftet med att ändra verbets tempus är att förenhetliga bestämmelserna, och ändringen påverkar inte innehållet.

Kvalifikationsgrunden förutsätter att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Dessa krav behandlas ovan i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa. Detsamma gäller det uppsåt som kvalifikationsgrunden förutsätter, kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet samt förhållandet mellan kvalifikationsgrunden och förutsättningarna för den grova gärningsformen, för vilken det föreskrivna maximistrafet är fängelse i tio år, och deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen.

35 kap. Om skadegörelse

2 §. Grov skadegörelse. I 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att ett brott som avses i 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Den enda ändringen jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i

strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom.

Kvalifikationsgrunden förutsätter att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Dessa krav behandlas ovan i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa. Detsamma gäller det uppsåt som kvalifikationsgrunden förutsätter, kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet samt förhållandet mellan kvalifikationsgrunden och förutsättningarna för den grova gärningsformen, för vilken det föreskrivna maximistrafet är fängelse i fyra år, och deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen.

38 kap. Om informations- och kommunikationsbrott

8 a §. Grovt dataintrång. I 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att dataintrånget begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Den enda ändringen jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom.

Kvalifikationsgrunden förutsätter att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. På grund av straffskalorna för dataintrångsbrott uppfyller inte en sammanslutning som bedriver verksamhet i syfte att begå enbart dataintrångsbrott kriterierna i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen. Dessa krav behandlas i övrigt i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa ovan. Detsamma gäller det uppsåt som kvalifikationsgrunden förutsätter och kravet på att brottet ska vara grovt bedömt som en helhet.

Den kvalifikationsgrund som gäller kriminella sammanslutningar betyder inte att den som gjort sig skyldig till grovt dataintrång på basis av samma gärning bestraffas även för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a

§. Detta beror vid sidan av de allmänna principerna om sammanträffande av brott även på att straff inte döms ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, på basis av subsidiaritetsklausulen i 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Det maximistraff som får dömas ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ska vara fängelse i två år, på samma sätt som när det gäller grovt dataintrång.

44 kap. **Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet**

7 §. *Grovt dopningsbrott.* I 44 kap. 7 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå dopningsbrott i stor omfattning. Kvalifikationsgrunden förutsätter således för det första att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Dessa krav behandlas ovan i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa. En ytterligare förutsättning är att den kriminella sammanslutning som avses i bestämmelsen ska ha organiserats särskilt för att begå dopningsbrott i stor omfattning. Till dessa delar motsvarar bestämmelsen som utgångspunkt den gällande bestämmelsen.

Vid bedömningen av om organiseringskriteriet är uppfyllt är det avgörande inte det syfte för vilket sammanslutningen ursprungligen organiserades, och det att sammanslutningen kan ha bedrivit laglig verksamhet t.o.m. under en längre tid efter att den inrättades har inte heller någon avgörande betydelse. En sammanslutning kan organiseras för kriminell verksamhet också efter att den i sig redan har varit organiserad ostridigt t.o.m. under en lång tid. Det väsentliga när man utreder för vilket syfte en sammanslutning har organiserats är, i stället för den orsak som sammanslutningen själv uppger,

sammanslutningens faktiska verksamhet och de uppgifter som fåtts om den.

För att organiseringskriteriet ska vara uppfyllt krävs det att sammanslutningen har organiserats uttryckligen för att begå dopningsbrott. Man kan bedöma att till de typiska dopningsbrotten, liksom även till narkotika- och alkoholbrotten som behandlas nedan, på grund av brottens natur redan som utgångspunkt i stor utsträckning hör samarbete. Enbart samarbete räcker dock inte för att uppfylla den kvalifikationsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar, utan det ska vara fråga om en grupp som organiserats särskilt för att begå brottet i fråga i stor omfattning. Om t.ex. några personer går samman för att i ett enstaka fall föra in ett litet parti dopningsmedel är det inte fråga om en grov gärning. Däremot kan t.ex. en kurir som för in ett i sig litet parti dopningsmedel till landet som ett led i en i bestämmelsen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet göra sig skyldig till den grova gärningsformen, om de övriga kriterierna är uppfyllda. Verksamheten ska ha organiserats för att begå dopningsbrott i stor omfattning, men den brottslighet som bedrevs inom ramen för sammanslutningens verksamhet behöver ännu inte nödvändigtvis ha varit omfattande.

Det kan vara ett tecken på sådan organisering som avses här, om t.ex. sammanslutningens struktur och arbetsfördelning har planerats särskilt för och är särskilt lämpade för att begå uttryckligen dopningsbrott i stor omfattning. Också t.ex. det att sammanslutningen har utrustning som lämpar sig för att begå brott eller har någon annan typ av hjälpmedel för att begå brott kan tyda på en sådan organisering. Sammanslutningen behöver dock inte vara strukturerad så att den har t.ex. strikta hierarkiska ledarskapsförhållanden eller en högt specificerad arbetsfördelning, så länge sammanslutningen har organiserats särskilt för att begå dopningsbrott i stor omfattning. Sammanslutningen kan också samtidigt ha organiserats särskilt för att begå flera olika typer av brott. Det finns således t.ex. inte något hinder för att en sammanslutning på basis av bl.a. sin struktur och arbetsfördelning anses ha organiserats sär-

skilt för att föra in både dopningsmedel och narkotika i stor omfattning.

Enligt strafflagens 44 kap. 6 § kan för dopningsbrott dömas till fängelse i högst två år. En sammanslutning som organiserats för att enbart begå dopningsbrott av normalformen uppfyller således inte den föreslagna definitionen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen, där det förutsätts ett handlande för att begå brott för vilka det föreskrivna maximistraffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 § i strafflagen. I sådana fall kan organiseringen beaktas vid bestämmandet av straffet i enlighet med 6 kap. 4 § i strafflagen. För att uppfylla kriteriet i kvalifikationsgrunden ska en sammanslutning ha organiserats för att bedriva verksamhet kring dopningsbrott i stor omfattning och som sådan bedriva verksamhet för att begå brott som avses i definitionen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen, såsom grova dopningsbrott.

För att kvalifikationsgrunden ska bli tillämplig förutsätts det att gärningsmannen är medveten om att hans eller hennes andel utgör i bestämmelsen avsett deltagande i en sådan sammanslutnings verksamhet.

I fråga om kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet samt förhållandet mellan kvalifikationsgrunden och förutsättningarna för den grova gärningsformen, för vilken det föreskrivna maximistraffet är fängelse i fyra år, och deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen gäller det som sägs i motiveringen till grovt ordnande av olaglig inresa.

46 kap. **Brott som har samband med införsel och utförsel**

8 §. Grovt tullredovisningsbrott. I 46 kap. 8 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller yrkesmässigt. Den enda ändringen jämfört med nuläget är således att hänvisningen riktar sig till 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen i stället för till lagens 17 kap. 1 a § 4 mom. Kvalifikationsgrunden förutsätter att det uttryckligen handlar om en sammanslutning som avses i

6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen och att brottet begås som ett led i en sådan sammanslutnings verksamhet. Dessa krav behandlas ovan i samband med rekvisitet för grovt ordnande av olaglig inresa. Detsamma gäller det uppsåt som kvalifikationsgrunden förutsätter, kravet på att brottet ska vara grovt även bedömt som en helhet samt förhållandet mellan kvalifikationsgrunden och förutsättningarna för den grova gärningsformen, för vilken det föreskrivna maximistraffet är fängelse i tre år, och deltagandet i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen.

Inga ändringar föreslås i den del av kvalifikationsgrunden som gäller att brottet begås yrkesmässigt.

50 kap. **Om narkotikabrott**

2 §. Grovt narkotikabrott. I 50 kap. 2 § 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning. Förutom att det handlar om en annan grundform av brottet är förutsättningarna således desamma som för den kvalifikationsgrund som gäller grovt dopningsbrott, och motiveringen i samband med behandlingen av den kvalifikationsgrunden lämpar sig också för den kvalifikationsgrund som gäller grovt narkotikabrott. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar som utgångspunkt den gällande bestämmelsen till den del den gäller organisering särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning.

Inte heller för narkotikabrottens del är enbart ett samarbete för att skaffa narkotika i sig sådan organisering som avses i kvalifikationsgrunden. I omfattande narkotikamål där det har avslöjats hur narkotikatrafiken till användarna går till kan det i efterhand se ut som om verksamheten skulle ha varit organiserad så, att en person fört in narkotikan och en annan förmedlat narkotikapartierna till användarna. Det är dock inte fråga om sådant deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet som avses i bestämmelsen, om inte arbetsfördelningen har

planerats särskilt i syfte att begå narkotikabrott i stor omfattning.

Den kvalifikationsgrund som gäller kriminella sammanslutningar innebär inte att den som gjort sig skyldig till grovt narkotikabrott på basis av samma gärning bestraffas även för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a §. Detta beror vid sidan av de allmänna principerna om sammanträffande av brott även på att straff inte döms ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, på basis av subsidiaritetsklausulen i 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Maximistraflet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, medan tio års fängelse kan dömas ut för grovt narkotikabrott.

4 a §. Grovt främjande av narkotikabrott. Det föreslås att det ska vara en grundförutsättning för grovt främjande av narkotikabrott enligt 50 kap. 4 a § 1 mom. i strafflagen att brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning. Den förutsättning som gäller organiserad kriminell sammanslutning är inte en kvalifikationsgrund vid grovt främjande av narkotikabrott, utan för att rekvisitet ska uppfyllas krävs det alltid att det kriteriet ska vara uppfyllt. Det föreslås att kriteriet ska kvarstå som en grundförutsättning, men för att förenhetliga strafflagens bestämmelser om organiserade kriminella sammanslutningar föreslås det att även det kompletteras med en hänvisning till definitionsbestämmelsen i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen.

Trots att det således handlar om grundförutsättningen för att rekvisitet ska kunna tillämpas och inte om en kvalifikationsgrund, lämpar sig även här motiveringen ovan till motsvarande rekvisit när det gäller kvalifikationsgrunderna för grovt dopningsbrott och grovt narkotikabrott.

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, som kriminaliseras i 17 kap. 1 a § i strafflagen, innehåller delvis samma eller liknande gärningssätt som grovt främjande av narkotikabrott. På basis

av 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen döms straff dock inte ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Maximistraflet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, medan sex års fängelse kan dömas ut för grovt främjande av narkotikabrott. Bestämmelsen om grovt främjande av narkotikabrott har således tillämpningsföreträde framför bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

50 a kap. Om alkoholbrott

2 §. Grovt alkoholbrott. I 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen är kvalifikationsgrunden att brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå alkoholbrott i stor omfattning. Med undantag av att det handlar om en annan grundform av brottet är förutsättningarna således desamma som för den kvalifikationsgrund som gäller grovt dopningsbrott, och motiveringen i samband med behandlingen av den kvalifikationsgrunden lämpar sig också för den kvalifikationsgrund som gäller grovt alkoholbrott.

Den kvalifikationsgrund som gäller kriminella sammanslutningar innebär inte heller i fråga om denna brottstyp att den som gjort sig skyldig till ett grovt brott på basis av samma gärning bestraffas även för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a §. Detta beror vid sidan av de allmänna principerna om sammanträffande av brott även på att straff inte döms ut för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, på basis av subsidiaritetsklausulen i 17 kap. 1 a § 3 mom. i strafflagen, om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag. Maximistraflet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, medan fyra års fängelse kan dömas ut för grovt alkoholbrott. Bestämmelsen om grovt alkoholbrott har således tillämpningsföreträde framför bestämmelsen

om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

2 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I propositionen föreslås det att strafflagens reglering om organiserade kriminella sammanslutningar ska förenhetligas. När regleringen förenhetligas förbättras dess förutsebarhet och förverkligas idéerna bakom legalitetsprincipen i grundlagens 8 §.

Med tanke på strafflagens reglering om organiserade kriminella sammanslutningar är särskilt den i grundlagens 8 § tryggade legalitetsprincipen och den i grundlagens 13 § tryggade föreningsfriheten av statsförvaltningsrättslig betydelse. När det gäller rekvisitet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen bör man i detta sammanhang dessutom fästa uppmärksamhet vid att straffansvaret i bestämmelsen sträcker sig längre än till medhjälp. Grundlagsutskottet har i sin praxis understrukit att kravet på exakthet accentueras, om delaktighet i brott kriminaliseras på ett sätt som avviker från de vedertagna delaktighetsbegreppen inom straffrätten (t.ex. GrUU 7/2002 rd).

Det föreslås för det första ändringar i den skärpningsgrund i strafflagens 6 kap. 5 § som gäller kriminella sammanslutningar. Skillnaden jämfört med den gällande skärpningsgrunden är särskilt att det inte längre krävs att sammanslutningen har organiserats uttryckligen för att begå allvarliga brott. På basis av den definition som tas in i paragrafen krävs det dock att den sammanslutning som avses i bestämmelsen handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §. En motsvarande definition fanns tidigare i 17 kap. 1 a § i strafflagen.

I de övriga föreslagna bestämmelserna, dvs. i strafflagens 17 kap. 1 a §, 50 kap. 4 a §

och de kvalifikationsgrunder som behandlas i propositionen och som gäller organiserade kriminella sammanslutningar, hänvisas det till denna definitionsbestämmelse. Brott med ett hot om fängelsestraff på fyra år är allvarliga brott. Straffmaximum för hets mot folkgrupp enligt 11 kap. 10 § i strafflagen är två år. Grundlagsutskottet bedömde dock i sitt utlåtande GrUU 10/2000 rd att det i den bestämmelsen handlar om ett samhälleligt tungt vägande syfte att bekämpa rasism, och utskottet ansåg på den grunden att det inte var några problem med att ta in brottet i rekvisitet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Straffmaximum för övergrepp i rättssak enligt 15 kap. 9 § i strafflagen är tre års fängelse. Övergrepp i rättssak kan anses som ett mycket allvarligt brott med tanke på ett effektivt fungerande rättssystem. Den föreslagna skärpningsgrunden motsvarar i hög grad den gällande grunden men är dock exaktare än den och definieras noggrannare på lagnivå.

Det föreslås dessutom ändringar i rekvisitet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i 17 kap. 1 a § i strafflagen. Enligt grundlagens 8 § får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Legalitetsprincipen har av hävd ansetts innehålla ett krav på att regleringen ska vara exakt. Rekvisitet för varje enskilt brott ska anges tillräckligt exakt i lagen, så att det på basis av ordalydelsen i en bestämmelse går att förutsäga om ett handlande eller en försummelse är straffbar. Denna reglering motsvarar i hög grad artikel 7 stycke 1 i europeiska människorättskonventionen och artikel 15 stycke 1 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen). När grundlagsutskottet bedömde kriminaliseringen av deltagande i en kriminell organisations verksamhet ansåg utskottet att eftersom straffbestämmelser bör ha ett innehåll som gör det möjligt att förutsäga konsekvenserna, bör formuleringen i den reglering som regeringen då föreslog ses över (GrUU 10/2000 rd). Lagutskottet föreslog också i sitt betänkande om saken, ett förslag som senare godkändes av riksdagen, att bestämmelsen preciseras så att i den nämns de gärningssätt som

innebär att delta i sådan verksamhet (LaUB 26/2002 rd). I samband med att Palermokonventionen sattes i kraft ändrades bestämmelsen dessutom för gärningssättens del så att gärningssättet genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något annat väsentligt sätt har tagits in som en ny 7 punkt i bestämmelsen, i lagutskottets formulering.

Utöver det som sägs ovan, ansåg grundlagsutskottet i sin bedömning av kriminaliseringen av deltagande i en kriminell organisations verksamhet att eftersom det krävs att deltagandet för att vara straffbart ska ha varit uppsåtligt och aktivt och att syftet med verksamheten har varit att begå sådana allvarliga brott som avses i bestämmelsen, och eftersom det dessutom krävs att det brott som utgör huvudgärning faktiskt begås, är bestämmelsen till dessa delar inte problematisk med tanke på det krav på exakta straffbestämmelser som följer av 8 § i grundlagen (GrUU 10/2000). I den formulering som nu föreslås har man behållit dessa gränsdragningar som utskottet anger. När det gäller 7 punkten, som är den punkt som är mest öppen i fråga om gärningssätten, föreslås det att i lagen tas in ett villkor enligt vilket det ska handla om en gärning som till sin allvarlighet kan jämföras med de övriga gärningssätt som räknas upp i momentet. Tillämpningen av bestämmelsen har således avgränsats i den riktning som grundlagsutskottet förutsätter i sin praxis, och förslaget kan även som helhet anses uppfylla det krav på exakthet som ingår i den straffrättsliga legalitetsprincipen.

Föreningsfriheten enligt grundlagens 13 § innefattar bl.a. rätt att delta i föreningars verksamhet. I den europeiska människorättskonventionen tryggas föreningsfriheten i artikel 11. Enligt stycke 2 i artikeln får utövandet av föreningsfriheten som tryggas i konventionen dock begränsas bl.a. för att förebygga oordning och brott samt för att skydda andra personers fri- och rättigheter. Grundlagsutskottet ansåg i det utlåtande som det hänvisas till ovan, GrUU 10/2000, att det är helt klart att det när någon deltar i en kriminell organisations verksamhet i allmänhet

inte är fråga om att utöva föreningsfriheten enligt grundlagens 13 §. Enligt utskottet är den springande punkten att syftet med bestämmelsen är att förhindra allvarlig kriminalitet. Enligt utskottet bör detta anses som en godtagbar grund för begränsning av föreningsfriheten, särskilt när det på sin höjd handlar om en marginell företeelse inom ramen för denna frihet. Utskottet bedömer att det när det gäller kravet på proportionalitet är viktigt att gränsen för huvudgärningarna har dragits vid ett högt straffmaximum eller att de uttryckligen gäller hets mot folkgrupp, då det handlar om ett samhälleligt tungt vägande syfte att bekämpa rasism. På dessa grunder ansåg utskottet att lagförslaget inte är problematiskt med tanke på föreningsfriheten. I den formulering som nu föreslås har man behållit dessa gränsdragningar som utskottet nämner. Till de huvudgärningar som utskottet avser har på basis av Palermokonventionen lagts övergrepp i rättsak, som på det sätt som anges ovan kan anses som ett allvarligt brott. Förslaget står således i samklang med föreningsfriheten som följer av grundlagen och av de internationella förpliktelserna.

De föreslagna bestämmelserna tangerar till vissa delar också rätten till personlig frihet enligt 7 §, rörelsefriheten enligt 9 §, rätten till skydd för privatlivet enligt 10 §, rätten till egendomsskydd enligt 15 §, rätten till näringsfrihet enligt 18 § och rätten till rättskydd enligt 21 § i grundlagen. Det kan dock inte anses att bestämmelserna på ett betydande sätt begränsar utövandet av dessa grundläggande rättigheter. Vid tolkningen och tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna bör man givetvis noga sörja för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt rättsskyddet tillgodoses.

Den föreslagna regleringen gäller allvarlig brottslighet. Förslaget kan också anses uppfylla även de krav som följer av proportionalitetsprincipen. Med stöd av vad som anförts ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 5 §, 17 kap. 1 a §, 8 a § 2 punkten och 18 a § 1 mom. 4 punkten, 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten, 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten, 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten, 44 kap. 7 § 3 punkten, 46 kap. 8 § 3 punkten, 50 kap. 2 § 3 punkten och 4 a § 1 mom. samt 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten,

sådana de lyder, 6 kap. 5 § i lagarna 515/2003 och 511/2011, 17 kap. 1 a § i lagarna 142/2003 och 511/2011, 17 kap. 8 a § 2 punkten och 18 a § 1 mom. 4 punkten samt 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten i lag 650/2004, 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten och 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten i lag 540/2007, 44 kap. 7 § 3 punkten i lag 400/2002, 46 kap. 8 § 3 punkten i lag 425/2009, 50 kap. 2 § 3 punkten i lag 1304/1993 och 4 a § 1 mom. i lag 928/2006 samt 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten i lag 641/2009, som följer:

6 kap.

straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §.

Om bestämmande av straff

17 kap.

5 §

Om brott mot allmän ordning*Skärpningsgrunder*

1 a §

Straffskärpningsgrunder är

1) att den brottsliga verksamheten är planmässig,

2) att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

3) att brottet begås mot ersättning,

4) att brottet begås utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa, och

5) gärningsmannens tidigare brottslighet, om förhållandet mellan den tidigare brottsligheten och det nya brottet visar att gärningsmannen, med anledning av att brotten är likartade eller annars, är uppenbart likgiltig för förbud och påbud i lag.

Med organiserad kriminell sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet

Den som

1) genom att grunda eller bygga upp en organiserad kriminell sammanslutning eller genom att värva eller försöka värva personer till sammanslutningen,

2) genom att utrusta eller försöka utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med explosiva varor, vapen, skjutförnödenheter eller ämnen eller förnödenheter som är avsedda för tillverkning av sådana eller med andra farliga föremål eller ämnen,

3) genom att ordna eller försöka ordna utbildning för en organiserad kriminell sammanslutning eller ge en organiserad kriminell sammanslutning utbildning för brottslig verksamhet,

4) genom att för en organiserad kriminell sammanslutning skaffa eller försöka skaffa eller genom att till en organiserad kriminell sammanslutning överlåta lokaler eller andra

utrymmen som den behöver för brottslig verksamhet eller fordon eller andra hjälpmedel av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet,

5) genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera den brottsliga verksamheten i en organiserad kriminell sammanslutning,

6) genom att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller genom att ge ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens brottsliga verksamhet, eller

7) genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något annat väsentligt sätt som till allvarligheten är jämförbart med dessa,

deltar i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott som anges i det momentet, och om ett sådant brott eller ett straffbart försök till ett sådant brott begås, ska för *deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som i 1 mom. 6 punkten föreskrivs om juridisk rådgivning gäller inte uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag.

8 a §

Grovt ordnande av olaglig inresa

Om vid ordnande av olaglig inresa

2) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grovt ordnande av olaglig inresa* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov spridning av barnpornografisk bild* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

25 kap.

Om brott mot friheten

3 a §

Grov människohandel

Om vid människohandel

4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov människohandel* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

35 kap.

Om skadegörelse

2 §

Grov skadegörelse

Om

2) skadegörelse enligt 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och skadegörelsen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för

grov skadegörelse dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

38 kap.

Om informations- och kommunikationsbrott

8 a §

Grovt dataintrång

Om dataintrång görs

1) som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, eller

och dataintrånget även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dataintrång* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

44 kap.

Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet

7 §

Grovt dopningsbrott

Om vid ett dopningsbrott

3) brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå dopningsbrott i stor omfattning, eller

och dopningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dopningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

46 kap.

Brott som har samband med införsel och utförsel

8 §

Grovt tullredovisningsbrott

Om vid tullredovisningsbrott

3) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller yrkesmässigt, och tullredovisningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt tullredovisningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst tre år.

50 kap.

Om narkotikabrott

2 §

Grovt narkotikabrott

Om vid narkotikabrott

3) brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning,

och narkotikabrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt narkotikabrott* dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

4 a §

Grovt främjande av narkotikabrott

Om vid främjande av narkotikabrott brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning och

1) det redskap, tillbehör eller ämne som är föremål för brott är avsett för tillverkning,

odling, import eller export av synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika, eller

2) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas genom främjande av narkotikabrott eller genom det brott som främjas,

och främjandet av narkotikabrott även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt främjande av narkotikabrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

50 a kap.

Om alkoholbrott

2 §

Grovt alkoholbrott

Om vid ett alkoholbrott

3) brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå alkoholbrott i stor omfattning, eller

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt alkoholbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 27 november 2014

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

ANTTI RINNE

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

*Bilaga
Parallelltext*

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 5 §, 17 kap. 1 a §, 8 a § 2 punkten och 18 a § 1 mom. 4 punkten, 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten, 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten, 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten, 44 kap. 7 § 3 punkten, 46 kap. 8 § 3 punkten, 50 kap. 2 § 3 punkten och 4 a § 1 mom. samt 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten.

sådana de lyder, 6 kap. 5 § i lagarna 515/2003 och 511/2011, 17 kap. 1 a § i lagarna 142/2003 och 511/2011, 17 kap. 8 a § 2 punkten och 18 a § 1 mom. 4 punkten samt 25 kap. 3 a § 1 mom. 4 punkten i lag 650/2004, 35 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten och 38 kap. 8 a § 1 mom. 1 punkten i lag 540/2007, 44 kap. 7 § 3 punkten i lag 400/2002, 46 kap. 8 § 3 punkten i lag 425/2009, 50 kap. 2 § 3 punkten i lag 1304/1993 och 4 a § 1 mom. i lag 928/2006 samt 50 a kap. 2 § 1 mom. 3 punkten i lag 641/2009, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

Om bestämmande av straff

5 §

5 §

Skärpningsgrunder

Skärpningsgrunder

Straffskärpningsgrunder är

1) att den brottsliga verksamheten har varit planmässig,

2) att gärningsmannen har begått brottet såsom medlem av en grupp som har organiserats för att begå allvarliga brott,

3) att brottet har begåtts mot ersättning,

4) att brottet har begåtts utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa, och

5) gärningsmannens tidigare brottslighet, om förhållandet mellan den tidigare brottsligheten och det nya brottet visar att gärningsmannen, med anledning av att brotten är likartade eller annars, är uppenbart likgiltig för förbud och påbud i lag.

Straffskärpningsgrunder är

1) att den brottsliga verksamheten *är* planmässig,

2) *att brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,*

3) att brottet *begås* mot ersättning,

4) att brottet *begås* utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa, och

5) gärningsmannens tidigare brottslighet, om förhållandet mellan den tidigare brottsligheten och det nya brottet visar att gärningsmannen, med anledning av att brotten är likartade eller annars, är uppenbart likgiltig för förbud och påbud i lag.

Med organiserad kriminell sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning,

inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

1 a §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet

Den som

1) genom att grunda eller bygga upp en organiserad kriminell sammanslutning eller genom att värva eller försöka värva medlemmar till sammanslutningen,

2) genom att utrusta eller försöka utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med explosiva varor, vapen, skjutförnödenheter eller ämnen eller förnödenheter som är avsedda för tillverkning av sådana eller med andra farliga föremål eller ämnen,

3) genom att ordna eller försöka ordna utbildning för en organiserad kriminell sammanslutning eller ge en organiserad kriminell sammanslutning utbildning för brottslig verksamhet,

4) genom att för en organiserad kriminell sammanslutning skaffa eller försöka skaffa eller genom att till en organiserad kriminell sammanslutning överlåta lokaler eller andra utrymmen som den behöver eller fordon eller andra hjälpmedel av synnerlig vikt för sammanslutningens verksamhet,

5) genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera den brottsliga verksamheten i en organiserad kriminell sammanslutning,

6) genom att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller genom att ge ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens verksamhet, eller

7) genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften på något annat väsentligt sätt,

1 a §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet

Den som

1) genom att grunda eller bygga upp en organiserad kriminell sammanslutning eller genom att värva eller försöka värva *personer* till sammanslutningen,

2) genom att utrusta eller försöka utrusta en organiserad kriminell sammanslutning med explosiva varor, vapen, skjutförnödenheter eller ämnen eller förnödenheter som är avsedda för tillverkning av sådana eller med andra farliga föremål eller ämnen,

3) genom att ordna eller försöka ordna utbildning för en organiserad kriminell sammanslutning eller ge en organiserad kriminell sammanslutning utbildning för brottslig verksamhet,

4) genom att för en organiserad kriminell sammanslutning skaffa eller försöka skaffa eller genom att till en organiserad kriminell sammanslutning överlåta lokaler eller andra utrymmen som den behöver *för brottslig verksamhet* eller fordon eller andra hjälpmedel av synnerlig vikt för sammanslutningens *brottsliga* verksamhet,

5) genom att direkt eller indirekt tillhandahålla eller samla in tillgångar för att finansiera den brottsliga verksamheten i en organiserad kriminell sammanslutning,

6) genom att ha hand om en organiserad kriminell sammanslutnings viktiga ekonomiska angelägenheter eller genom att ge ekonomiska eller juridiska råd som är av synnerlig vikt för sammanslutningens *brottsliga* verksamhet, eller

7) genom att aktivt främja en organiserad kriminell sammanslutnings kriminella syften

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

deltar i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller ett eller flera brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §, och om ett sådant brott eller ett straffbart försök till ett sådant brott begås, ska för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som i 1 mom. 6 punkten föreskrivs om juridisk rådgivning gäller inte uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag.

Med organiserad kriminell sammanslutning avses en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott som avses i 1 mom.

8 a §

Grovt ordnande av olaglig inresa

Om vid ordnande av olaglig inresa

2) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grovt ordnande av olaglig inresa dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

4) brottet har begåtts som ett led i en i 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov spridning av barnpornografisk bild dömas till

på något annat väsentligt sätt som till allvarligheten är jämförbart med dessa,

deltar i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet i vilken syftet är att begå ett eller flera brott som anges i det momentet, och om ett sådant brott eller ett straffbart försök till ett sådant brott begås, ska för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som i 1 mom. 6 punkten föreskrivs om juridisk rådgivning gäller inte uppdrag som juridiskt biträde eller ombud vid förundersökning eller domstolsbehandling av brott eller straffverkställighet.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte om ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs på något annat ställe i lag.

8 a §

Grovt ordnande av olaglig inresa

Om vid ordnande av olaglig inresa

2) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grovt ordnande av olaglig inresa dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov spridning av barnpornografisk bild dömas

fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

25 kap.

Om brott mot friheten

3 a §

Grov människohandel

Om vid människohandel

4) brottet har begåtts som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov människohandel* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

3 a §

Grov människohandel

Om vid människohandel

4) brottet *begås* som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov människohandel* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

35 kap.

Om skadegörelse

2 §

Grov skadegörelse

Om

2) skadegörelse enligt 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och skadegörelsen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov skadegörelse* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

2 §

Grov skadegörelse

Om

2) skadegörelse enligt 1 § 2 mom. begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och skadegörelsen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov skadegörelse* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

38 kap.

Om informations- och kommunikationsbrott

8 a §

Grovt dataintrång

Om dataintrång görs

8 a §

Grovt dataintrång

Om dataintrång görs

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1) som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, eller

1) som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, eller

och dataintrånget även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dataintrång* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

och dataintrånget även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dataintrång* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

44 kap.

Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet

7 §

7 §

*Grovt dopningsbrott**Grovt dopningsbrott*

Om vid ett dopningsbrott

Om vid ett dopningsbrott

3) gärningsmannen är medlem i en grupp som särskilt organiserats för begående av sådana brott i stor skala, eller

3) brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå dopningsbrott i stor omfattning, eller

och dopningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dopningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

och dopningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt dopningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

46 kap.

Brott som har samband med införsel och utförsel

8 §

8 §

*Grovt tullredovisningsbrott**Grovt tullredovisningsbrott*

Om vid tullredovisningsbrott

Om vid tullredovisningsbrott

3) brottet begås som ett led i en i 17 kap. 1 a § 4 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller yrkesmässigt,

3) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller yrkesmässigt,

och tullredovisningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt tullredovisningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst tre år.

och tullredovisningsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt tullredovisningsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst tre år.

50 kap.

Om narkotikabrott

2 §

Grovt narkotikabrott

Om vid narkotikabrott

3) gärningsmannen verkar som medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning,

och narkotikabrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt narkotikabrott* dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

4 a §

Grovt främjande av narkotikabrott

Om vid främjande av narkotikabrott gärningsmannen verkar som medlem i en kriminell sammanslutning som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning och

1) det redskap, tillbehör eller ämne som är föremål för brott är avsett för tillverkning, odling, import eller export av synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika, eller

2) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas genom främjande av narkotikabrott eller genom det brott som främjas,

och främjandet av narkotikabrott även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt främjande av narkotikabrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

2 §

Grovt narkotikabrott

Om vid narkotikabrott

3) *brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning* som organiserats särskilt för att begå *narkotikabrott* i stor omfattning,

och narkotikabrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt narkotikabrott* dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

4 a §

Grovt främjande av narkotikabrott

Om vid främjande av narkotikabrott *brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning* som organiserats särskilt för att begå narkotikabrott i stor omfattning och

1) det redskap, tillbehör eller ämne som är föremål för brott är avsett för tillverkning, odling, import eller export av synnerligen farlig narkotika eller en stor mängd narkotika, eller

2) avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas genom främjande av narkotikabrott eller genom det brott som främjas,

och främjandet av narkotikabrott även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt främjande av narkotikabrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

50 a kap.

Om alkoholbrott

2 §

Grovt alkoholbrott

Om vid ett alkoholbrott

3) gärningsmannen är medlem i en grupp som organiserats särskilt för att begå sådana brott i stor omfattning, eller

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt alkoholbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

2 §

Grovt alkoholbrott

Om vid ett alkoholbrott

3) *brottet begås som ett led i verksamheten för en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd kriminell sammanslutning* som organiserats särskilt för att begå *alkoholbrott* i stor omfattning, eller

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt alkoholbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Denna lag träder i kraft den 20 .